

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr hab. Beata Gruszczyńska

dr Marek Marczewski

dr Anna Więcek-Durańska

Katarzyna Drapała

***Terytorialne zróżnicowanie funkcjonowania
wydziałów karnych sądów rejonowych***

Warszawa 2017

Spis treści

Wstęp	1
Część I. Wydziały karne sądów rejonowych – analiza sprawności funkcjonowania ...	3
Uwagi wprowadzające	3
1. Sprawy karne ogółem w sądach rejonowych w latach 2004-2015	4
1.1. Ruch spraw karnych ogółem	4
1.2. Sprawność załatwiania spraw karnych ogółem	5
1.3. Sprawy z repertorium K	6
1.4. Ruch spraw z repertorium K	7
1.5. Sprawność załatwienia spraw z repertorium K	7
2. Kadry wydziałów karnych w sądach rejonowych	8
2.1. Sędziowie wydziałów karnych	9
2.2. Asystenci sędziów	13
2.3. Referendarze sądowi w sprawach karnych	15
2.4. Personel urzędniczy wydziałów karnych w sądach rejonowych	15
3. Sprawy z repertorium K w sądach rejonowych według okręgów w 2015 r.	18
3.1. Wpływ spraw z repertorium K w 2015 r.	18
3.2. Wpływ spraw z repertorium K na jednego sędziego	20
3.3. Sprawność załatwiania spraw karnych z repertorium K	22
3.4. Średni czas załatwienia spraw zaległych	27
3.5. Sprawy z wnioskiem o skazanie w trybie art. 335 k.p.k.	29
4. Sprawy wykroczeniowe	31
4.1. Ruch spraw wykroczeniowych ogółem w latach 2004-2015	31
4.2. Sprawność załatwiania spraw o wykroczenia ogółem w latach 2004-2015	33
4.3. Wpływ spraw o wykroczenia na 100 tys. mieszkańców według okręgów ...	34
4.4. Wpływ spraw o wykroczenia na jednego sędziego według okręgów	36
4.5. Sprawność załatwiania spraw o wykroczenia według okręgów	38

Część II. Zróżnicowanie terytorialne dostępu do sądów na podstawie analizy stron internetowych sądów rejonowych	43
Uwagi wprowadzające	43
1. Wytyczne dotyczące standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości.....	44
2. Metodologia badania.....	47
2.1. Kryteria oceny stron internetowych sądów	48
3. Wyniki analizy empirycznej	52
3.1. Wymiar techniczny oceny stron internetowych sądów rejonowych	52
3.2. Wymiar dostępu do wymiaru sprawiedliwości z wykorzystaniem stron internetowych sądów rejonowych.....	54
3.3. Wymiar użyteczności stron internetowych sądów rejonowych	58
3.4. Orzecznictwo krajowe i zagraniczne.....	61
3.5. Niepełnosprawni.....	63
Zakończenie	65
Aneks 1. Sądy rejonowe, których strony internetowe zostały zbadane	69

Wstęp

Ogólną inspirację do podjęcia prac nad tematem „Terytorialne zróżnicowanie funkcjonowania wydziałów karnych sądów rejonowych” stanowiły badania zainicjowane przez Europejską Komisję ds. Efektywności Wymiaru Sprawiedliwości (CEPEJ¹) zajmującą się w swoich analizach poprawą jakości i skuteczności funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w państwach członkowskich Rady Europy.

W analizach CEPEJ wiele miejsca poświęcono metodologii gromadzenia właściwych danych sprawozdawczych dotyczących działania sądów w poszczególnych państwach, a następnie opracowaniu i zastosowaniu odpowiednich mierników statystycznych charakteryzujących skuteczność działania sądów z punktu widzenia m.in. długości postępowań sądowych, kosztochłonności oraz kadry sędziowskiej. Istotną kwestią były różnice w systemach prawnych, wydatkach budżetowych na sądownictwo oraz zasobach kadrowych, toteż porównania międzynarodowe były bardzo ograniczone.

Niniejsze opracowanie koncentruje się na terytorialnym zróżnicowaniu funkcjonowania wydziałów karnych sądów rejonowych w Polsce w 2015 r. Należy zaznaczyć, że był to specyficzny, by nie rzec wyjątkowy rok dla polskiego sądownictwa. Reaktywowano wówczas (w dwóch turach w styczniu i w lipcu) niemal wszystkie sądy zniesione przez tzw. reformę Jarosława Gowina w 2013 r.

Warto poświęcić nieco uwagi strukturze niniejszego opracowania, złożonego z dwóch części. W pierwszej, zawierającej pięć rozdziałów, zanalizowano różne wymiary sprawności funkcjonowania wydziałów karnych sądów rejonowych. Drugą poświęcono problemom dostępu do sądu na podstawie analizy stron internetowych.

Rozdział pierwszy poświęcono tzw. ruchowi spraw karnych ogółem w Polsce oraz spraw z repertorium K, przedstawiając dynamikę wpływu, załatwień, pozostałości oraz sprawności sądów w załatwianiu spraw w latach 2004-2015.

W drugim, analizowano liczebność kadry sędziowskiej (liczbę sędziów w okręgu oraz współczynnik na 100 tys. mieszkańców), a także kadry urzędniczej. Ponadto,

¹ European Commission for the Efficiency of Justice.

przedstawiono wielkość zatrudnienia personelu pomocniczego sędziów: asystentów i referendarzy.

W rozdziale trzecim, zajęto się bardziej szczegółowo terytorialnym zróżnicowaniem działalności sądów w sprawach z repertorium K w poszczególnych okręgach sądowych, biorąc pod uwagę również współczynniki wpływu spraw na 100 tys. mieszkańców i w przeliczeniu na jednego sędziego. Podjęto także zagadnienie sprawności funkcjonowania sądów w okręgach. Krótki fragment poświęcono także szczególnemu rodzajowi spraw karnych, w których doszło do skazania w trybie art. 335 k.p.k., czyli osądzenia bez przeprowadzania rozprawy.

Piąty rozdział obejmuje sprawy o wykroczenia. Przedstawiono dynamikę tych spraw w latach 2004-2015 ogółem w Polsce, a także wskaźniki wpływu spraw na jednego sędziego i 100 tys. mieszkańców okręgu.

Druga część zatytułowana „Zróżnicowanie terytorialne dostępu do sądów na podstawie analizy stron internetowych” zawiera ocenę stron internetowych uwzględniającą ich różne funkcje pełnione w działalności sądów. Analizę wykonano na podstawie wyników empirycznego badania stron internetowych 100 sądów rejonowych.

Część I. Wydziały karne sądów rejonowych – analiza sprawności funkcjonowania

Uwagi wprowadzające

Wszystkie analizowane w niniejszej części raportu dane statystyki sądowej otrzymano z Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości².

W raporcie wyróżniono i zanalizowano następujące grupy spraw:

1. **Ogółem sprawy karne**, które obejmowały: sprawy K – dla spraw, w których wniesiono akt oskarżenia lub pismo je zastępujące, pisma w przedmiocie wydania wyroku łącznego, wnioski prokuratorskie o umorzenie postępowania wobec stwierdzenia niepoczytalności podejrzanego, wnioski o warunkowe umorzenie postępowania karnego.
2. **Sprawy z repertorium K** z oskarżenia publicznego, w trybie art. 55 § 1, z oskarżenia prywatnego, sprawy o wydanie wyroku łącznego, sprawy o przestępstwa z kodeksu karnego skarbowego oraz dotyczące odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.
3. **Sprawy W**, czyli sprawy o wykroczenia, w tym także wykroczenia karno-skarbowe.

Dla każdej grupy spraw opracowano podobne zestawienia danych oraz wskaźników (a) ogółem dla Polski oraz (b) dla poszczególnych okręgów sądowych za 2015 r. obejmujące wpływ spraw, sprawy do załatwienia w danym roku, sprawy załatwione, pozostałości na okres następny, a także dwa mierniki sprawności:

1. Wskaźnik opanowania wpływu, czyli relację liczby spraw załatwionych do liczby spraw, które w danym roku wpłynęły.
2. Ogólny wskaźnik sprawności, tj. relację liczby spraw załatwionych do liczby spraw do załatwienia.

² Instytut Wymiaru Sprawiedliwości składa serdeczne podziękowania Pani Naczelnik Wydziału Justynie Kowalczyk za udostępnienie danych statystycznych.

Ponadto, w analizie zróżnicowania działalności sądów rejonowych wzięto również pod uwagę dane o liczbie ludności w poszczególnych okręgach, informacje dotyczące kadry sędziowskiej i urzędniczej, obliczając szereg mierników statystycznych, m.in. współczynniki: wpływu spraw na 100 tys. mieszkańców oraz wpływu spraw na sędziego.

1. Sprawy karne ogółem w sądach rejonowych w latach 2004-2015

Sprawy karne ogółem obejmują: sprawy z repertorium K (03), sprawy z repertorium Kp (10) oraz z repertorium Ko (36).

1.1. Ruch spraw karnych ogółem

W ostatnim dziesięcioleciu wpływ spraw do sądów rejonowych był bardzo zróżnicowany, jednak w każdym roku wpływało nie mniej niż milion spraw. Najwięcej, bo ponad 1,6 mln wpłynęło w 2007 roku, a zaś najmniej w roku 2015 (1 158 034), czyli ich liczba zmniejszyła się o 30%. Dynamika wpływu spraw wykazywała tendencję rosnącą do 2007, w którym to zaobserwowano największą liczbę spraw wpływających do sądów, aby od następnego roku stopniowo zmniejszać się w kolejnych latach. Spadek spraw załatwionych między 2004-2015 rokiem wynosił 11%, a pomiędzy 2007 i 2015 aż 37%. Różnice te mogły wynikać z nowelizacji Kodeksu karnego, dotyczącej prowadzenia w stanie nietrzeźwym innego pojazdu niż mechaniczny. Od roku 2010 do 2013 takie czyny były traktowane jako przestępstwa, a w kolejnych latach jako wykroczenia.

Tabela1. Ruch spraw karnych w sądach rejonowych w latach 2004-2015

	Wpływ spraw		Sprawy załatwione		Pozostałość na okres następny	
	Lb.	2004=100	Lb.	2004=100	Lb.	2004=100
2004	1 282 132	100,0	1 303 560	100	296 983	100
2005	1 325 964	103,4	1 370 735	105,2	252 450	85,0
2006	1 554 966	121,3	1 519 490	116,6	285 211	96,0
2007	1 625 067	126,7	1 640 342	125,8	268 621	90,4
2008	1 509 083	117,7	1 514 502	116,2	262 274	88,3
2009	1 495 259	116,6	1 551 167	119,0	206 159	69,4
2010	1 494 578	116,6	1 427 422	109,5	273 178	92,0
2011	1 431 152	111,6	1 444 831	110,8	259 484	87,4
2012	1 403 314	109,5	1 437 087	110,2	225 678	76,0
2013	1 412 744	110,2	1 380 750	105,9	257 446	86,7
2014	1 232 266	96,1	1 264 303	97,0	225 409	75,9
2015	1 158 034	90,3	1 158 971	88,9	224 356	75,5

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

Należy podkreślić, że sędziowie załatwiają nie tylko te sprawy, które wpłynęły do sądu w bieżącym roku, ale również te, które pozostały do rozpoznania i załatwienia z lat ubiegłych. W analizowanym okresie najwięcej spraw niezakończonych było w 2004 roku (prawie 300 tysięcy), najmniej zaś – w roku 2009 (206 tysięcy).

1.2. Sprawność załatwiania spraw karnych ogółem

Do oceny sprawności sądów stosuje się dwa mierniki statystyczne: pierwszy to tzw. wskaźnik „opanowania wpływu” (S1), który jest ilorazem liczby spraw wpływających do sądu w danym roku kalendarzowym i liczby spraw załatwionych w danym roku oraz drugi, zwany „ogólnym wskaźnikiem efektywności” (S2), który jest ilorazem spraw załatwionych w danym roku i spraw do załatwienia (tj. sumy liczby spraw wpływających do sądu i pozostałości z ubiegłych lat)³. Dane dotyczące ruchu spraw oraz wskaźników sprawności przedstawione są w tabeli 2.

³ Wskaźniki takie stosowane są w opracowaniach CEPEJ (Rady Europy) dotyczących oceny efektywności systemów wymiaru sprawiedliwości http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp - dostęp 6.09.2017 r.

Tabela 2: Sprawność załatwiania spraw karnych w sądach rejonowych w latach 2004-2015

	Pozostałość z poprzednich lat (lb)	Wpływ spraw (lb)	Sprawy do załatwienia (lb)	Sprawy załatwione (lb)	S1 – wskaźnik opanowania wpływu (%)	S2 – ogólny wskaźnik sprawności (%)
2004	318 411	1 282 132	1 600 543	1 303 560	101,7	81,4
2005	297 219	1 325 964	1 623 183	1 370 735	103,4	84,4
2006	249 735	1 554 966	1 804 701	1 519 490	97,7	84,2
2007	283 896	1 625 067	1 908 963	1 640 342	100,9	85,9
2008	267 693	1 509 083	1 776 776	1 514 502	100,4	85,2
2009	262 067	1 495 259	1 757 326	1 551 167	103,7	88,3
2010	206 022	1 494 578	1 700 600	1 427 422	95,5	83,9
2011	273 163	1 431 152	1 704 315	1 444 831	101,0	84,8
2012	259 451	1 403 314	1 662 765	1 437 087	102,4	86,4
2013	225 452	1 412 744	1 638 196	1 380 750	97,7	84,3
2014	257 446	1 232 266	1 489 712	1 264 303	102,6	84,9
2015	225 293	1 158 034	1 383 327	1 158 971	100,1	83,8

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

Wskaźnik opanowania wpływu (S1) w latach 2004-2015 kształtował się na poziomie około 100. Tylko w trzech latach (2006, 2010 i 2013) wynosił poniżej 100%.

W analizowanym okresie ogólny wskaźnik efektywności wynosił ponad 85%. Różnicowanie w poszczególnych latach było niewielkie, w roku 2004 wskaźnik kształtował się na poziomie 81%, a w roku 2009 – wzrósł do 88%. Wyniki te oznaczają zatem pewną stałą tendencję polegającą na tym, że z roku na rok pozostawało do załatwienia około 15-20% spraw.

1.3. Sprawy z repertorium K

Repertorium K⁴ zawiera sprawy z: a) oskarżenia publicznego, b) oskarżenia prywatnego, c) aktem oskarżenia wniesionym przez oskarżyciela posiłkowego, d) Kodeksu karnego skarbowego, e) zakresu odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, a także f) sprawy o wydanie wyroku łącznego.

⁴ W sprawozdaniu statystycznym MS-S5 ta kategoria znajduje się w wierszu 3.

1.4. Ruch spraw z repertorium K

Dane statystyczne o ruchu spraw nie były w całym analizowanym okresie jednolite, bowiem do 2007 roku w sprawozdaniach nie uwzględniano wpływu spraw o wydanie wyroku łącznego. Pomimo tego, w latach 2004-2007 odnotowano największy, ponad półmilionowy roczny wpływ spraw do sądów z repertorium K (najwięcej spraw wpłynęło w 2006 roku – 551 343). Od roku 2008 liczba spraw wpływających do sądu systematycznie obniżała się, pomimo tego, że w sprawozdawczości uwzględniono również sprawy o wydanie wyroku łącznego (około 30 tysięcy rocznie). W roku 2015 do sądów rejonowych wpłynęło blisko 370 tysięcy spraw, tj. o jedną czwartą mniej niż w 2008 r. i o jedną trzecią mniej niż w roku 2004 (tabela 3).

Tabela 3. Ruch spraw z repertorium K w latach 2008-2015

	Wpływ spraw		Sprawy załatwione		Pozostałość na okres następny	
	Lb.	2004=100	Lb.	2004=100	Lb.	2004=100
2008	486 749	100	489 722	100	165 538	100
2009	507 706	104,3	547 505	111,8	162 432	98,1
2010	519 741	106,8	475 756	97,5	115 900	70,0
2011	473 062	97,2	474 810	97,0	159 277	96,2
2012	469 696	96,5	485 521	99,0	157 998	95,4
2013	458 261	94,2	438 482	89,5	142 866	86,3
2014	378 526	77,8	396 622	81,0	160 862	97,1
2015	362 923	74,6	364 394	74,4	149 061	90,0

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

1.5. Sprawność załatwienia spraw z repertorium K

W latach 2004-2015 wskaźnik opanowania wpływu (S1) w sprawach z repertorium K w większości lat wynosił ponad 100%. Tylko w roku 2006, 2010 i 2013 nie przekroczył tego progu (100%). Oznacza to, że w sądach załatwiono w tym okresie mniej spraw niż do nich wpłynęło. Ogólny wskaźnik sprawności (S2) był najniższy w roku 2015 (69,6%), w którym to zostały sukcesywnie przywracane sądy rejonowe zlikwidowane w poprzednich latach. Prace organizacyjne związane

z reaktywowaniem sądów mogły spowodować ogólne zmniejszenie sprawności sądów. W 2009 roku natomiast ogólna sprawność sądów była największa (tabela 4.).

Tabela 4. Sprawność załatwienia spraw z repertorium K (03) w latach 2004-2015 w sądach rejonowych

	Pozostałość z poprzednich lat (lb)	Wpływ spraw (lb)	Sprawy do załatwienia (lb)	Sprawy załatwione (lb)	S1 – wskaźnik pokrycia wpływu (%)	S2 – ogólny wskaźnik sprawności (%)
2004	234 690	539 513	774 203	564 120	104,6	72,9
2005	234 690	546 136	780 826	588 356	107,7	75,4
2006	210 065	551 593	761 658	533 366	96,7	70,0
2007	167 834	511 262	679 096	531 687	104,0	78,3
2008	186 064	486 749	672 813	489 722	100,6	72,8
2009	165 538	507 706	673 244	547 505	107,8	81,3
2010	162 432	519 741	682 173	475 756	91,5	69,7
2011	115 900	473 062	588 962	474 810	100,4	80,6
2012	159 277	469 696	628 973	485 521	103,4	77,2
2013	157 998	458 261	616 259	438 482	95,7	71,2
2014	142 866	378 526	521 392	396 622	104,8	76,1
2015	160 862	362 923	523 785	364 394	100,4	69,6

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

2. Kadry wydziałów karnych w sądach rejonowych

W tym podrozdziale skoncentrowano się na liczbowej charakterystyce kadry wydziałów karnych sądów rejonowych.

W sprawozdaniu statystycznym MS-S5 dotyczącym spraw karnych i wykroczeniowych wykazuje się między innymi stan zatrudnienia sędziów i asesorów (dział 9.1) oraz referendarzy i pracowników administracyjnych: urzędników, a także asystentów sędziów (dział 9.2). Do opisu obsady poszczególnych grup pracowniczych stosuje się kilka mierników⁵. Dla potrzeb niniejszego opracowania liczby pracowników podano na ostatni dzień okresu statystycznego w danym roku.

⁵ Np. (a) liczba według limitu etatów na ostatni dzień okresu statystycznego; (b) liczba według limitu etatów w okresie statystycznym; (c) obsada średniookresowa; (d) liczba obsadzonych etatów na ostatni dzień okresu statystycznego; (e) liczba obsadzonych etatów w okresie statystycznym.

2.1. Sędziowie wydziałów karnych

Na koniec 2015 r. w wydziałach karnych sądów rejonowych pracowało 2468 sędziów, czyli na jeden okręg przypadało średnio około 55 osób. Rozkład zatrudnienia korpusu sędziowskiego w okręgach był jednak nader zróżnicowany (por. tabela 5).

Tabela 5. Sędziowie, asystenci sędziów i personel urzędniczy w wydziałach karnych sądów rejonowych (stan na 31.12. 2015 r.)

Nazwa okręgu	Liczba		
	sędziów	asystentów sędziiego	urzędników
Białostocki	41	5	88
Bielskobialski	37	7	85
Bydgoski	59	11	145
Częstochowski	54	10	108
Elbląski	38	9	91
Gdański	119	39	276
Gliwicki	93	29	209
Gorzowski	29	6	76
Jeleniogórski	32	3	75
Kaliski	32	6	70
Katowicki	148	65	333
Kielecki	75	19	176
Koniński	20	3	44
Koszaliński	42	7	116
Krakowski	106	46	250
Krośnieński	32	4	75
Legnicki	35	4	84
Lubelski	117	55	261
Łomżyński	15	3	37
Łódzki	96	43	229
Nowosądecki	31	5	77
Olsztyński	49	15	113
Opolski	52	12	125
Ostrołęcki	22	3	53
Piotrkowski	41	7	83
Płocki	53	13	119
Poznański	110	38	254

Przemyski	17	3	48
Radomski	44	7	91
Rzeszowski	42	8	91
Siedlecki	30	8	60
Sieradzki	23	6	51
Słupski	34	9	80
Suwalski	23	5	50
Szczeciński	75	21	203
Świdnicki	50	9	90
Tarnobrzeski	24	4	54
Tarnowski	27	6	66
Toruński	42	11	99
Warszawski	186	68	352
Warszawsko-praski	79	26	165
Włocławski	23	4	50
Wrocławski	72	17	175
Zamojski	47	10	89
Zielonogórski	52	12	126
Średnia	54,9	15,5	124,3

Źródło: Dane MS, opracowanie własne.

Najwięcej sędziów pracuje w okręgach obejmujących wielkie miasta. Nie dziwi zatem, że na czołowych miejscach uplasowały się takie okręgi, jak: warszawski, katowicki, gdański, lubelski czy poznański, by podać tylko kilka z początkowych miejsc listy. W każdym z nich orzekło ponad stu sędziów karnistów. Na przeciwległym krańcu wykresu znajdują się stosunkowo małe okręgi, takie jak przemyski, łomżyński czy koniński, w których liczba sędziów nie przekracza dwudziestu, czyli dziewięciokrotnie mniej niż w Warszawie, a siedmio-sześciokrotnie mniej niż w Katowicach czy Gdańsku.

Nieco inaczej przedstawia się uszeregowanie okręgów, jeżeli weźmie się pod uwagę liczbę ludności w okręgu i obliczy wskaźnik sędziów na 100 tys. mieszkańców (wykres 1).

W niemal połowie okręgów (22) było zatrudnionych mniej sędziów niż wynosi średnia dla całego kraju.

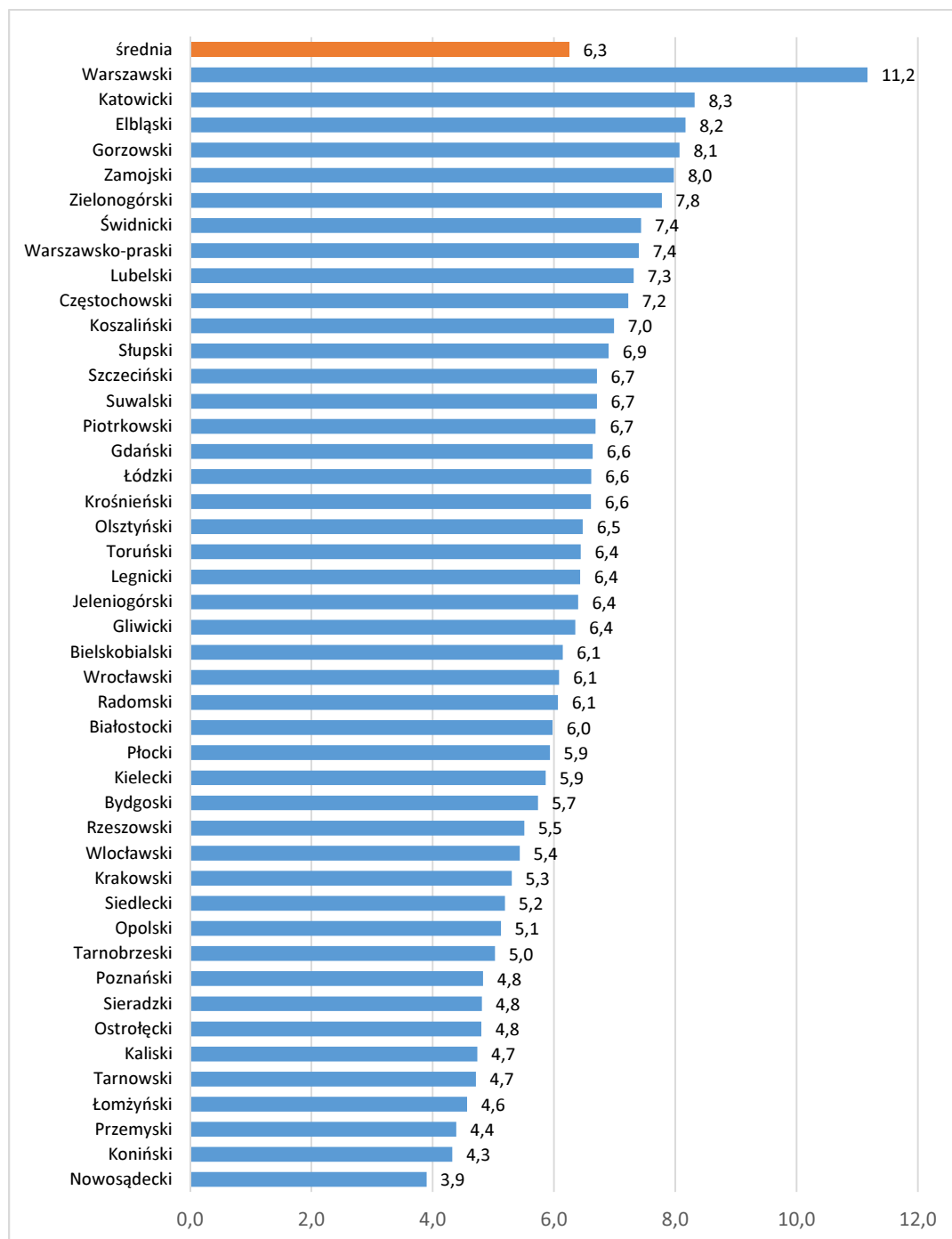
W uszeregowaniu nadal czołowe miejsce zajmował okręg warszawski, w którym pracowało niemal dwukrotnie więcej sędziów niż wynosiła średnia krajowa.

Okręg katowicki znajdował się nadal na drugim miejscu ze współczynnikiem 8,3 czyli o 30% większym niż wynosiła średnia krajowa. Sporym zaskoczeniem jest wysokie miejsce okręgów elbląskiego i gorzowskiego. Ale już okręg gdański plasował się w połowie drugiej dziesiątki. Największe pod względem liczby mieszkańców okręgi sądowe w Polsce – poznański i krakowski znajdują się w połowie trzeciej dziesiątki uszeregowania, mając na 100 tys. 5,3 i 4,8 sędziów, czyli niewiele więcej niż ostrołęcki i sieradzki. Najmniej sędziów (na 100 tys. mieszkańców) było zatrudnionych w okręgach nowosądeckim (3,9) i wspomnianych uprzednio konińskim (4,3) i przemyskim (4,4).

W świetle przedstawionych danych zasadne zdaje się być pytanie o kryteria alokacji kadry sędziowskiej. Wydawałoby się, że jej liczba powinna zależeć przede wszystkim od wielkości wpływających spraw karnych. Na ogół stosowana jest zasada proporcjonalności. W sądach, do których wpływa więcej spraw, zatrudnionych jest więcej sędziów, niż w sądach, do których wpływa mniej spraw. Od tej „zasady” zaobserwowano dwa odstępstwa. W okręgu warszawskim, do którego w roku 2015 wpłynęło 15 tysięcy spraw z repertorium K, pracowało 186, czyli zdecydowanie za dużo (proporcjonalnie za dużo). Natomiast w okręgu poznańskim o wpływie ponad 21 tysięcy spraw było zatrudnionych tylko 110 sędziów, czyli o 40% mniej niż w okręgu warszawskim.

WYKRES 1. SĘDZIOWIE WYDZIAŁÓW KARNYCH W SĄDACH REJONOWYCH W 2015 R.

Współczynniki na 100 tys. mieszkańców⁶ okręgu

Źródło: Dane MS, opracowanie własne.

⁶ Dane o liczbie mieszkańców na dzień 31.12.2012 r.

2.2. Asystenci sędziów

Instytucja asystentów sędziów została wprowadzona do polskiego systemu prawnego ustawą Prawo o ustroju sądów powszechnych⁷ w 2001 r. W 2015 r. w wydziałach karnych było zatrudnionych 699 asystentów sędziów, co oznacza przeciętnie ośmiu w okręgu (wykres 2). Zróżnicowanie ich zatrudnienia było bardzo duże. W dwudziestu trzech okręgach pracowało więcej asystentów niż wynosiła średnia krajowa.

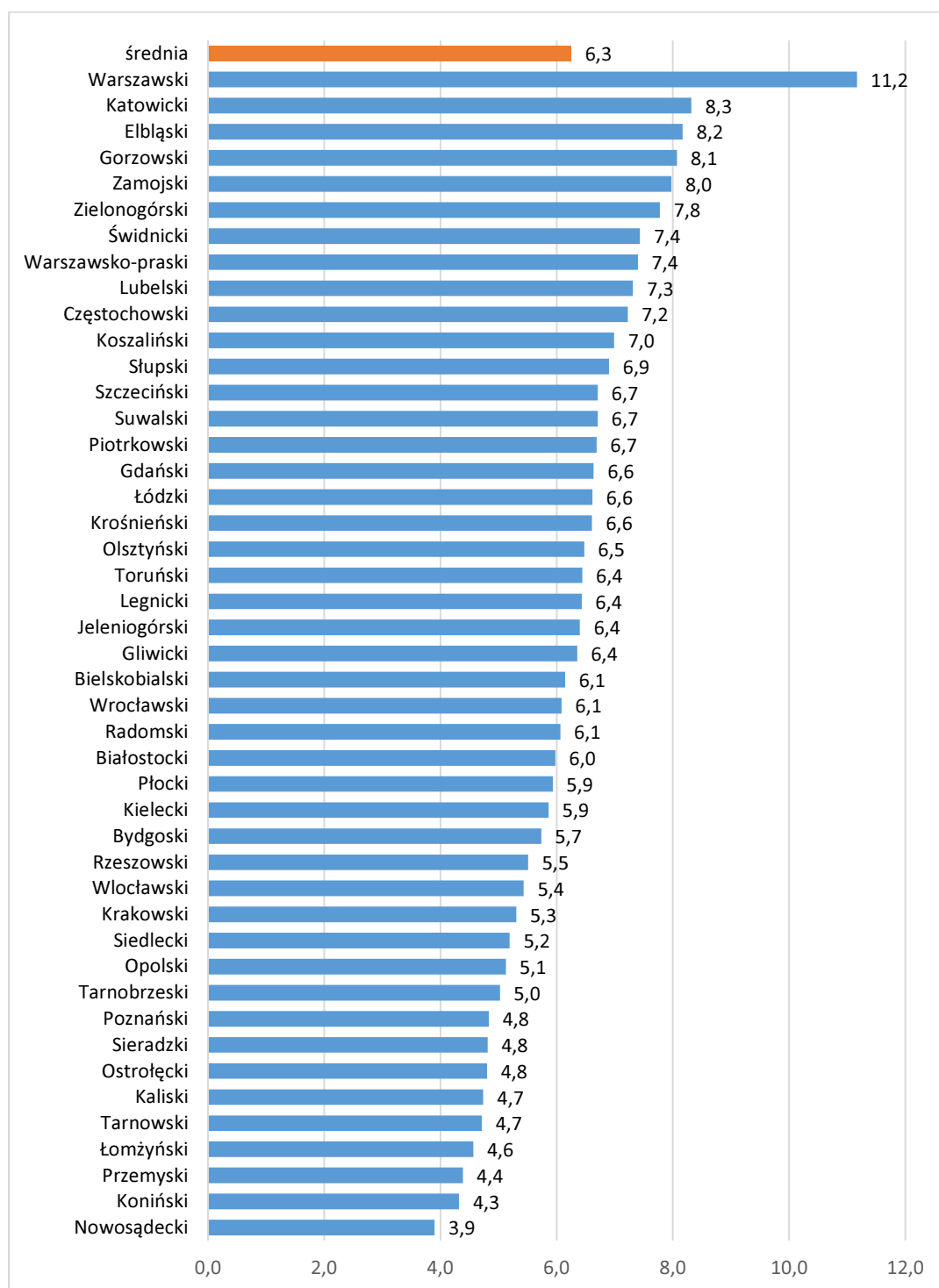
Z danych statystycznych wynika, że nie każdy sędzia miał swojego asystenta, gdyż jeden asystent przypadał średnio na trzech – czterech sędziów. Najlepsza sytuacja była w okręgu lubelskim – 0,5 asystenta na sędziego. Nieco gorzej (0,4 asystenta na jednego sędziego) było w okręgach obejmujących wielkie miasta (ponad 500 tys. mieszkańców), takich jak katowicki, krakowski, łódzki czy warszawski.

W dużych okręgach, takich jak warszawski, katowicki czy lubelski było zatrudnionych ponad pięćdziesięciu asystentów, natomiast w niewielkich: konińskim, ostrołęckim, łomżyńskim pracowało w okręgu od 2 do 3 asystentów sędziego, a zatem około dwudziestu razy mniej. Tam najbardziej brakuje sędziom merytorycznego wsparcia. W sześciu okręgach aż dziesięciu sędziów przypada na jednego asystenta. W takiej sytuacji z powodu nawału obowiązków i sprzecznych poleceń i oczekiwań szefów rola asystenta jest bardzo trudna.

⁷ Dz.U. nr 98, poz. 1070.

WYKRES 2. ASYSTENCI SĘDZIÓW WYDZIAŁÓW KARNYCH SĄDÓW REJONOWYCH W 2015 R.

Liczby bezwzględne

Źródło: Dane MS, opracowanie własne.

2.3. Referendarze sądowi w sprawach karnych

Wprowadzenie instytucji referendarza sądowego w sprawach karnych nastąpiło na podstawie ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw⁸. Nowa kategoria urzędnika sądowego, mającego wykonywać zadania z zakresu szeroko pojętej ochrony prawnej, miała funkcjonować w sądach karnych od 1 lipca 2015 r. Katarzyna Dudka w swoim opracowaniu na temat funkcjonowania referendarzy sądowych wymieniła trzydzieści cztery zadania, których załatwienie należy do kompetencji nowej grupy zawodowej wymiaru sprawiedliwości⁹. Według danych Ministerstwa Sprawiedliwości na koniec grudnia 2015 r. było zatrudnionych tylko trzech referendarzy i z tego powodu nie uwzględniono tej grupy zawodowej w przeprowadzanych analizach.

2.4. Personel urzędniczy wydziałów karnych w sądach rejonowych

Liczebność i jakość personelu urzędniczego przyczynia się do lepszego funkcjonowania sądu, a także wpływa znacząco na jakość i sprawność załatwianych spraw. Zaobserwowano silną dodatnią korelację (na poziomie 0,9) między wielkością wpływu spraw karnych a liczebnością personelu urzędniczego. Z reguły jest tak, że im większy wpływ spraw, tym liczniejsza jest kadra urzędnicza.

W wydziałach karnych pracowało 5500 urzędników, czyli przeciętnie 120 osób w okręgu. Najwięcej urzędników było zatrudnionych w dużych, silnie zurbanizowanych okręgach, takich jak warszawski (351 osoby), katowicki (333 osób) czy gdański, a niewielu w okręgach mniejszych i o niskim stopniu urbanizacji, konińskim i łomżyńskim (37 osób), czyli niemal dziesięciokrotnie mniej.

Jak kształtowało się ich zatrudnienie w wydziałach karnych sądów rejonowych w poszczególnych okręgach na jednego sędziego? Dane na ten temat przedstawiono na wykresie 3.

⁸ Dz. U. poz. 1247 ze zm.

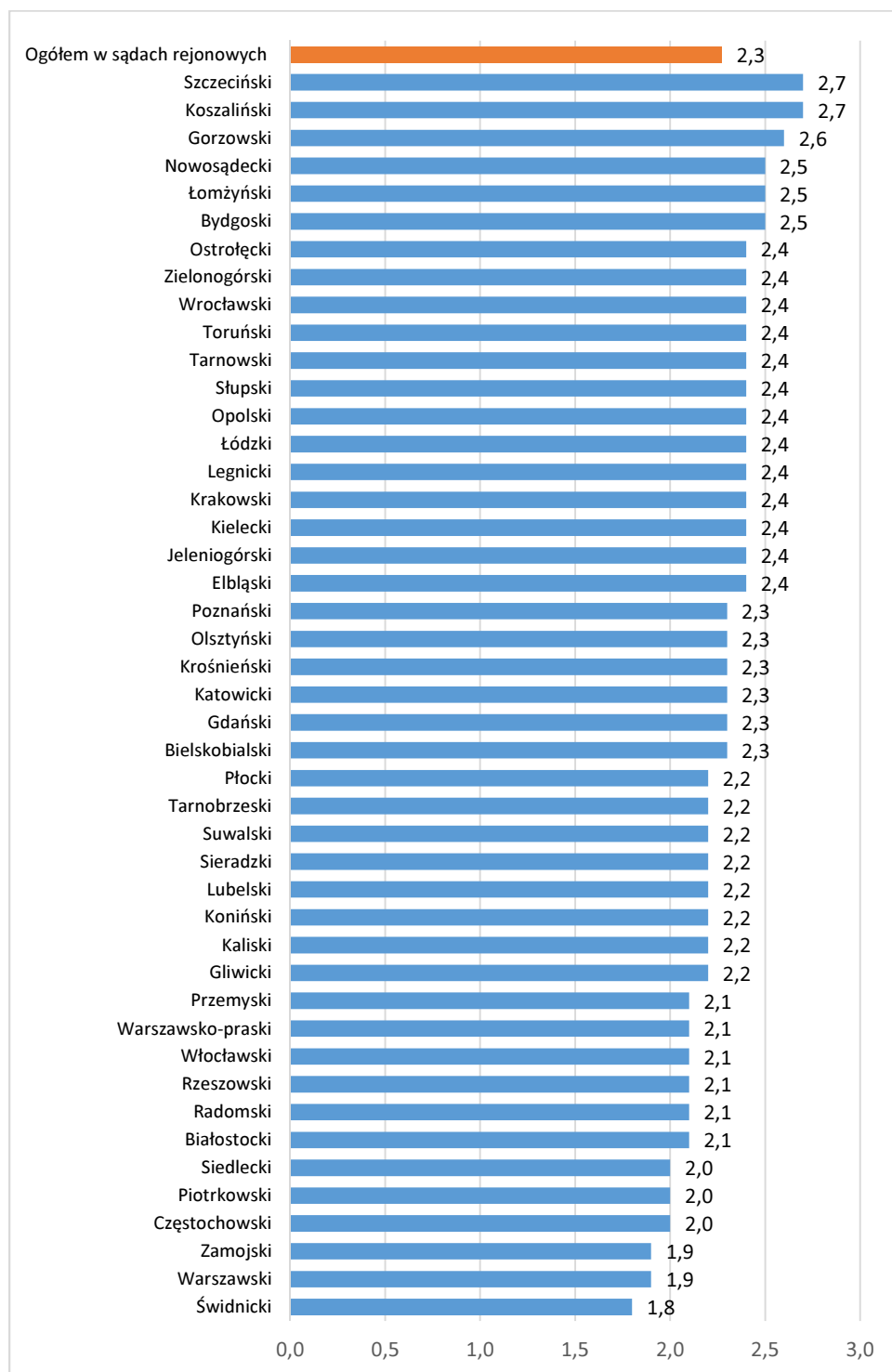
⁹ K. Dudka, *Funkcjonowanie instytucji referendarza sądowego w sprawach karnych – możliwe pola poszerzenia zakresu uprawnień referendarza w sprawach o wykroczenia i w postępowaniu wykonawczym*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2015, s. 7-10.

Przeciętnie, w 2015 r., na jednego sędziego przypadało nieco ponad dwóch pracowników kadry urzędniczej, czyli sytuacja przedstawiała się lepiej niż w prokuraturach rejonowych¹⁰. Najwięcej urzędników na sędziego – 2,7 zarejestrowano w okręgach szczecińskim i koszalińskim, a najmniej w warszawskim (1,9) oraz w świdnickim (1,8). Budzi zdziwienie tak odległe miejsce okręgu warszawskiego, tym bardziej, że okręg warszawsko-praski plasuje się w uszeregowaniu znacznie wyżej.

¹⁰ Por. Raport z badań A. Siemaszko, B. Gruszczyńska, M. Marczewski, K. Drapała, A. Więcek-Durańska, *Działalność prokuratur rejonowych w sprawach karnych – analiza statystyczna*, IWS, Warszawa 2016, s. 6.

WYKRES 3. URZĘDNIKI WYDZIAŁÓW KARNYCH SĄDÓW REJONOWYCH W 2015 R.

Współczynnik na jednego sędziego

Źródło: Dane MS, opracowanie własne.

3. Sprawy z repertorium K w sądach rejonowych według okręgów w 2015 r.

Jak już sygnalizowano w rozdziale pierwszym, w wydziałach karnych sądów rejonowych prowadzone są repertoria K dla spraw:

- a) w których wniesiono akt oskarżenia z oskarżenia publicznego,
- b) w których wniesiono pismo zastępujące akt oskarżenia,
- c) w przedmiocie wydania wyroku łącznego,
- d) w których wniesiono prywatny akt oskarżenia,
- e) o przestępstwa z Kodeksu karnego skarbowego,
- f) dotyczących odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.

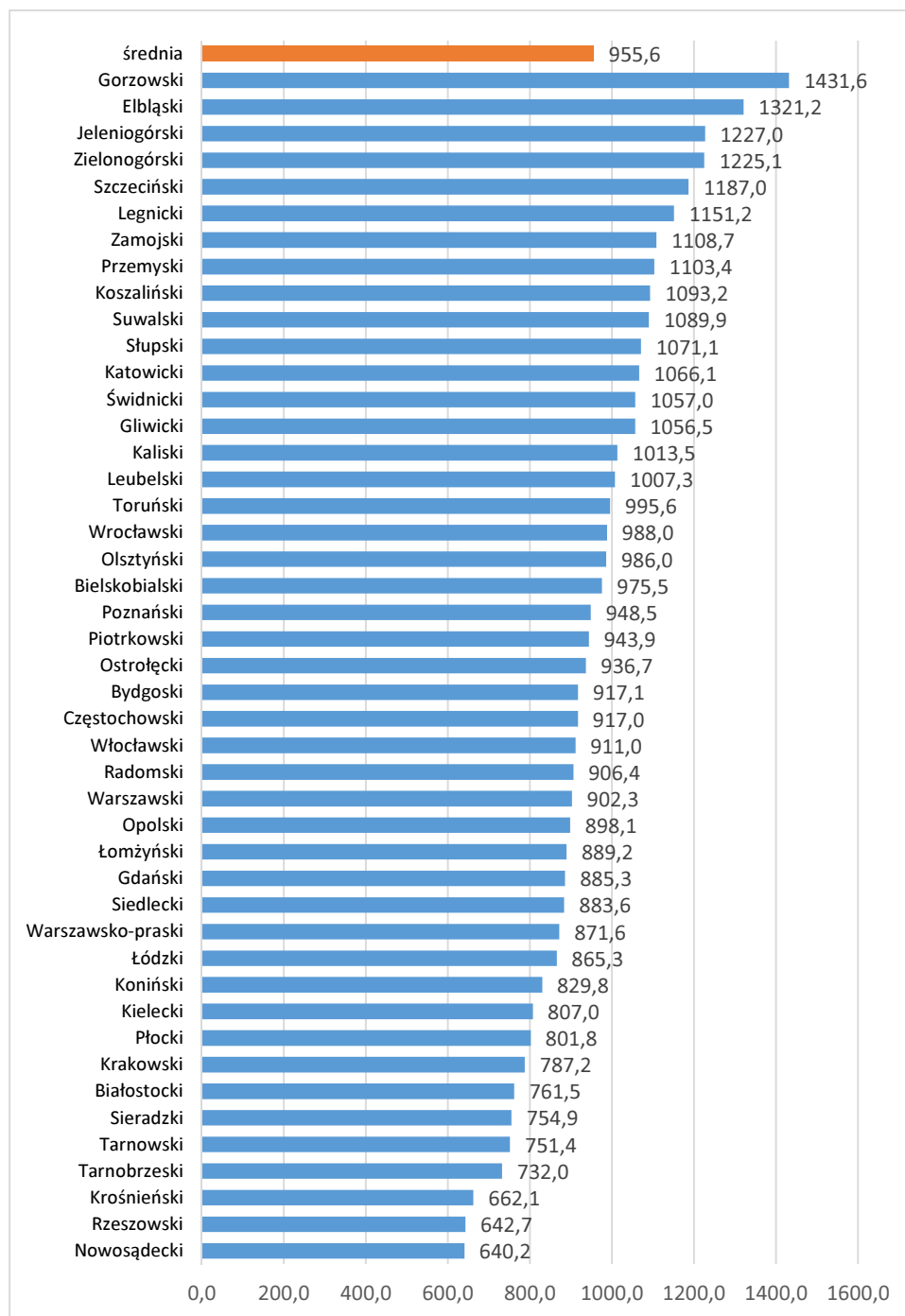
Ogólnie rzecz biorąc w repertorium K rejestrowane są sprawy, w których stosuje się przepisy o procesie.

3.1. Wpływ spraw z repertorium K w 2015 r.

To, jak duża liczba spraw trafia do sądu, jest uwarunkowane szeregiem różnych czynników; liczbą popełnianych przestępstw, sprawnością pracy policji i prokuratury na danym terenie, a także efektywnością działania sądów (wykres 4).

WYKRES 4. WPŁYW SPRAW Z REPERTORIUM K W 2015 R

Na 100 tys. mieszkańców okręgu

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

W 2015 r. do sądów rejonowych wpływało przeciętnie nieco mniej niż 1000 spraw „K” rocznie. Jeżeli na ów napływ spraw spojrzeć się przez pryzmat liczby ludności w poszczególnych okręgach, to wynik wydaje się nieco zaskakujący. Okazuje się bowiem, że pierwszych miejsc wcale nie zajmują okręgi największe i najbardziej zurbanizowane, ale relatywnie mniejsze, takie jak gorzowski, elbląski czy też

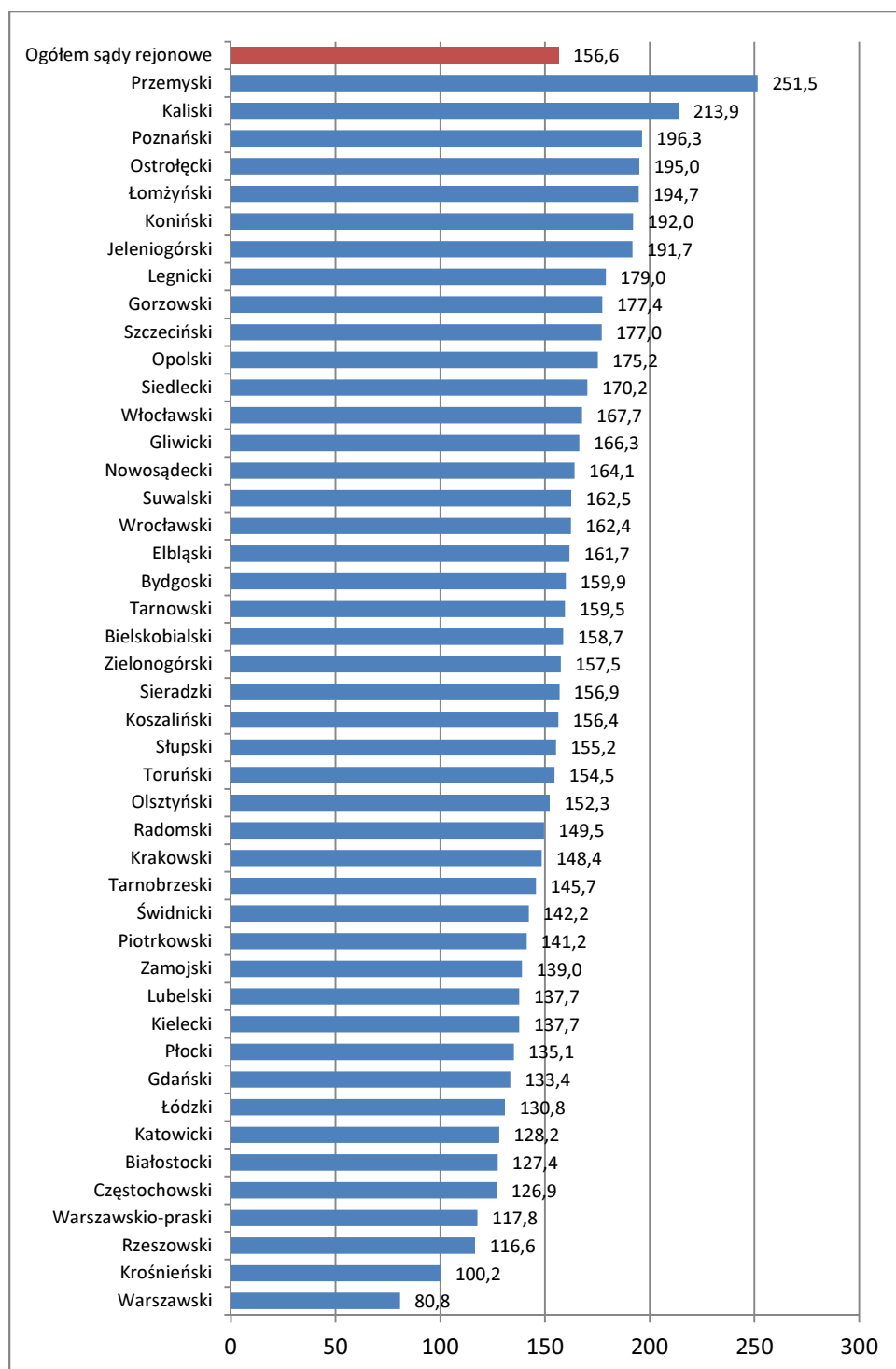
jeleniogórski – leżące blisko granic z Niemcami, Rosją (okręg kaliningradzki) albo Ukrainą. Zdaje się, jakby wpływ spraw w tych okręgach był w dużej mierze generowany przez przestępczość transgraniczną. Największe okręgi, takie jak poznański czy warszawski, znajdują się dopiero w drugiej dziesiątce uszeregowania. Ranking zamykają okręgi z Polski południowo-wschodniej – nowosądecki, rzeszowski i krośnieński z ponad dwukrotnie mniejszym wpływem spraw niż okręgi z początku listy. Wydaje się, że jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest niska przestępczość w tych regionach, na co od szeregu lat wskazują statystyki przestępczości oraz badania kryminologiczne¹¹.

3.2. Wpływ spraw z repertorium K na jednego sędziego

Jakie zatem jest obciążenie sędziów sprawami w poszczególnych okręgach? Terytorialne zróżnicowanie obciążenia sędziów ilustruje wykres 5.

¹¹ I. Bąk, *Struktura i typologia przestrzenna przestępczości w Polsce*, „Ekonometria” 2015, nr 4.

WYKRES 5. WPŁYW SPRAW Z REPERTORIUM K NA JEDNEGO SĘDZIEGO SĄDU REJONOWEGO W 2015 R.

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

W 2015 r. sędzia miał do rozpoznania przeciętnie około 150 spraw rocznie. Największe obciążenie sprawami K odnotowano w sądach okręgu przemyskiego, ponad trzykrotnie większe niż w warszawskich, w których sędziowie mieli do rozpatrzenia około 80 spraw rocznie. Warto zwrócić uwagę na okręg poznański,

który znajdował się pod względem obciążenia na czele listy, a to za sprawą relatywnie niewielkiej liczby sędziów (110), która musiała uporać się z największym w Polsce wpływem spraw – 21 500 rocznie. Duże obciążenie sprawami odnotowano także w małych okręgach, takich jak łomżyński czy ostrołęcki, gdzie brakowało sędziów do załatwienia niezbyt wielkiego zresztą wpływu trzech, czterech tysięcy spraw. Najniższe obciążenie sprawami rejestrowano w sądach dużych okręgów: warszawskim, katowickim, łódzkim czy gdańskim, które okazały się być liderami w zatrudnianiu sędziów. Taka polityka kadrowa może być związana z faktem, iż w tych okręgach rozpoznaje się większość spraw trudnych i skomplikowanych.

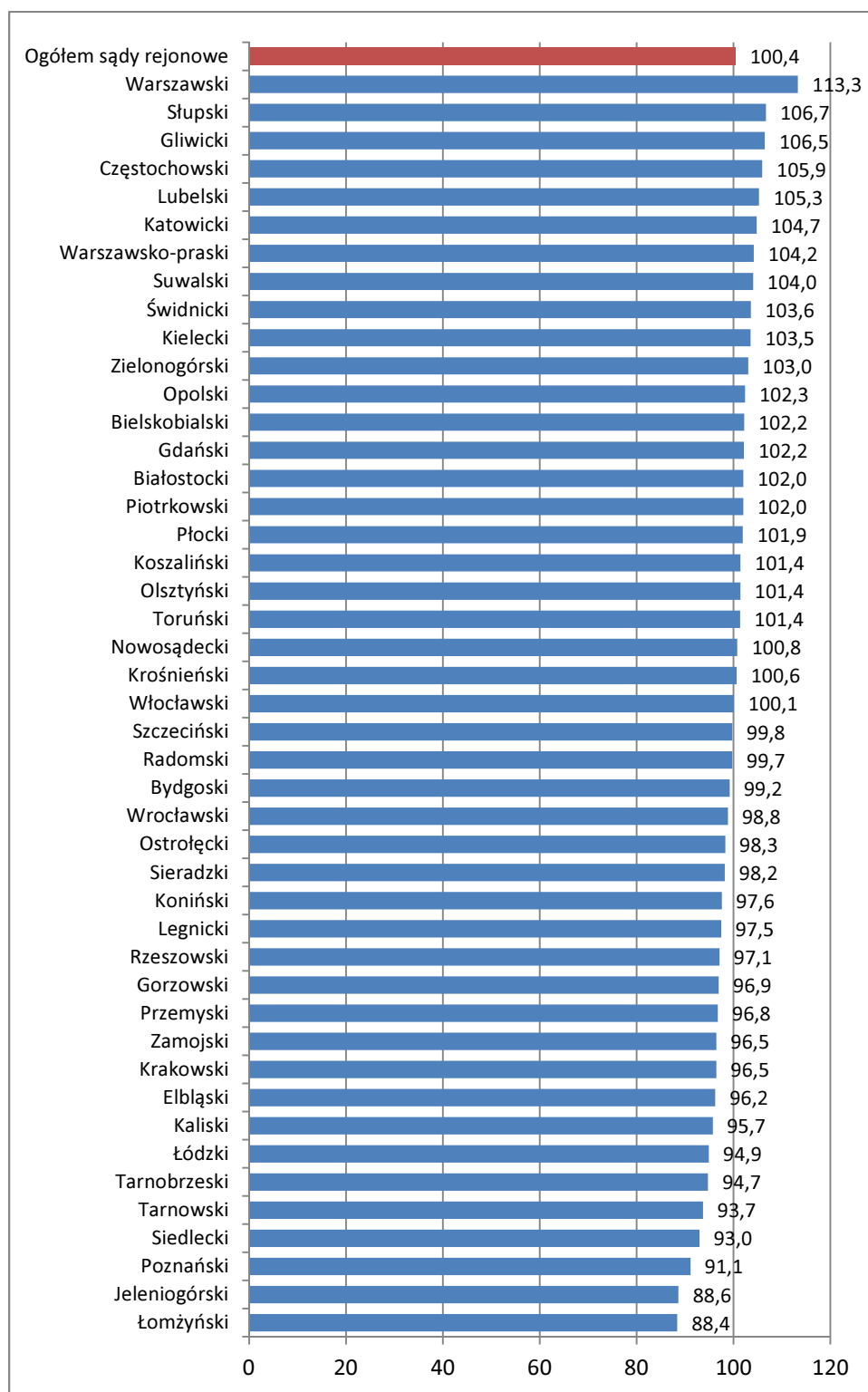
3.3. Sprawność załatwiania spraw karnych z repertorium K

Jak już wcześniej przedstawiono, w 2015 roku do sądów rejonowych wpłynęły 362 923 sprawy (repertorium K), załatwiono 364 394, zatem średni wskaźnik sprawności, tzw. wskaźnik opanowania wpływu (S1) wyniósł 100,4%.

Zróznicowanie w sprawności załatwiania spraw w poszczególnych okręgach było stosunkowo duże i sięgało kilkunastu punktów procentowych (wykres 6). Należy podkreślić, że w 22 okręgach średnie wskaźniki sprawności wyniosły ponad 100%, co oznacza, że załatwiono więcej spraw niż w danym roku wpłynęło do sądów. Zdecydowanie najlepsze wyniki osiągnęły sądy w okręgu warszawskim – ponad 113%. Wysokie wskaźniki sprawności – ponad 105% odnotowano w sądach rejonowych w okręgach słupskim, gliwickim, częstochowskim i lubelskim. Najniższe wskaźniki sprawności uzyskano w sądach rejonowych w okręgach łomżyńskim, jeleniogórskim, poznańskim, siedleckim, tarnowskim, tarnobrzeskim i łódzkim – poniżej 95%.

WYKRES 6. ZAŁATWIANIE SPRAW W SĄDACH REJONOWYCH (REP. K) W 2015 R.

Wskaźnik „opanowania wpływu” (S1)

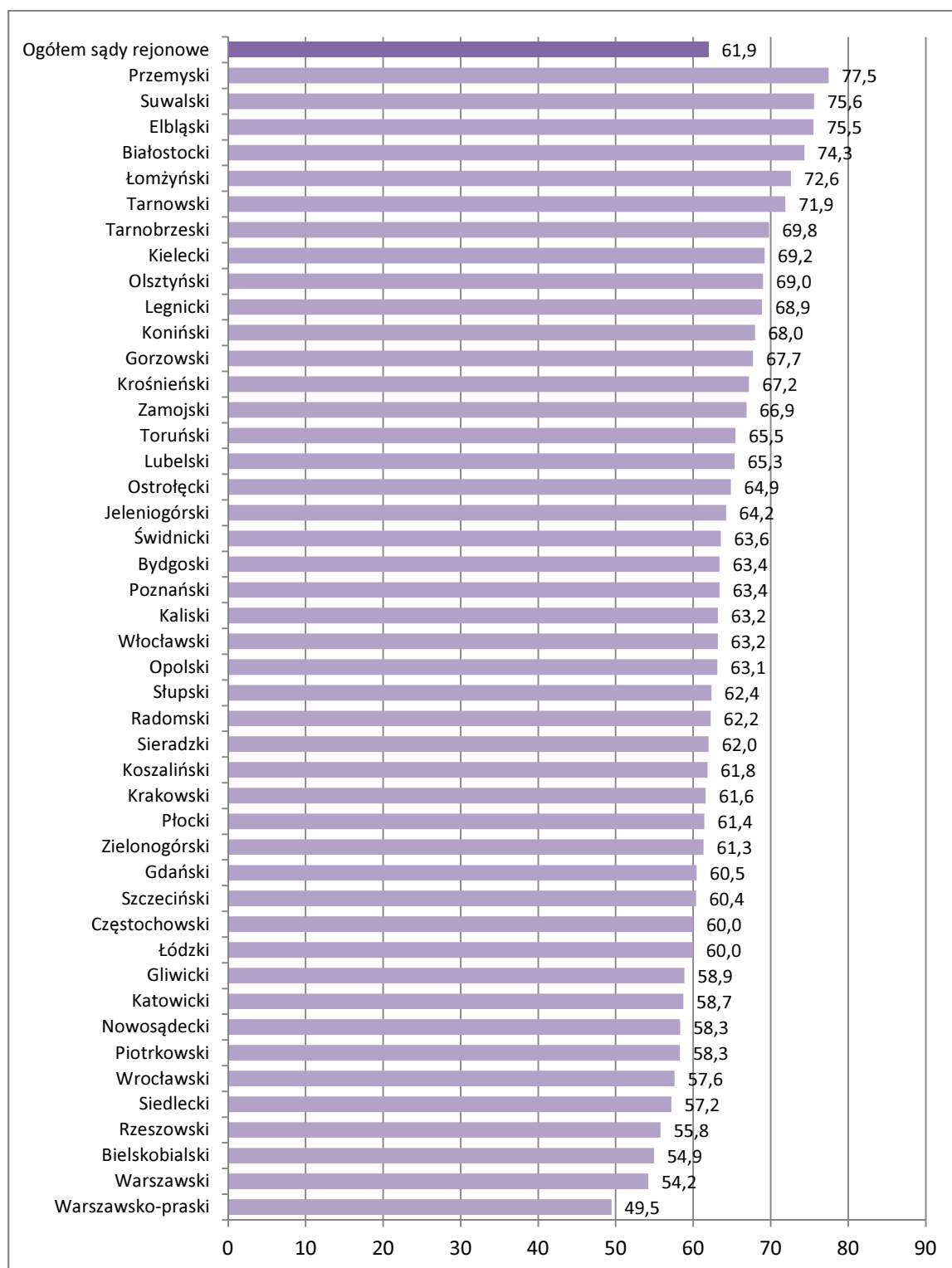
Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

Drugi z analizowanych mierników, tj. ogólny wskaźnik sprawności załatwiania spraw (S2), odnosi, jak już wcześniej wspomniano, sprawy załatwione do spraw, które wpłynęły do sądów w danym roku oraz pozostałości z poprzednich lat. Wyniki, zarówno średnia dla wszystkich sądów, jak i dla poszczególnych okręgów okazały się dużo mniej zadowalające. Średnio sądy rejonowe załatwiają jedynie 62% spraw, czyli do załatwienia pozostaje niemal 40% spraw z danego roku.

Zróżnicowanie ogólnej sprawności w załatwianiu spraw karnych w sądach rejonowych w poszczególnych okręgach przedstawia wykres 7.

WYKRES 7. ZAŁATWIANIE SPRAW W SĄDACH REJONOWYCH (REP. K) W 2015 R.

Ogólny wskaźnik sprawności (S2)

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

Najwyższe wskaźniki ogólnej sprawności odnotowano w sądach rejonowych w okręgach przemyskim, suwalskim i elbląskim – powyżej 75%, najniższe zaś – w warszawsko-praskim, warszawskim, bielskobialskim i rzeszowskim – około 50%.

Należy podkreślić, że duże różnice w ogólnej sprawności sądów, mierzone stosunkiem spraw załatwionych do liczby spraw do załatwienia wynikały również m.in. ze zmian organizacyjnych w poszczególnych okręgach, w tym z ponownego tworzenia sądów.

Należy zaznaczyć, że przedstawione wskaźniki sprawności w 2015 roku ilustrują łączne dane wszystkich sądów w każdym z okręgów, tj. zsumowane liczby spraw, które wpłynęły i zostały załatwione. Brakuje niestety danych o załatwieniach odnoszących się oddzielnie do wpływu w danym roku i do pozostałości z lat poprzednich. Dane o załatwieniach są ogólne, zbiorcze i nie pozwalają na bardziej szczegółową analizę. Warto jednak zasygnalizować, że rok 2015 był w pewnym sensie szczególny, bowiem w wielu okręgach przywrócono sądy rejonowe; łącznie przywrócono ich 74, w tym 41 na początku roku (z dniem 1 stycznia 2015), a 33 – w połowie roku (z dniem 1 lipca 2015). Podkreślić trzeba, że w takich przypadkach wskaźnik sprawności nowych sądów był automatycznie mniejszy, co rzutowało również na sprawność sądów całego okręgu.

Z analizy ruchu spraw w ponownie utworzonych sądach wynika, że średnio biorąc wskaźnik sprawności w sądach działających od 1 stycznia wynosił prawie 73% i wahał się od 60% do 73%, zaś w sądach działających od 1 lipca do końca roku zdołano załatwić, średnio, niewiele ponad połowę spraw, które wpłynęły (55%), najwięcej, ponad 70% – w sądach rejonowych w Lipsku, Łobzie, Golubiu-Dobrzyniu, Rypinie i Janowie Lubelskim. Najmniej, bo niewiele ponad 1/3 wpływu, załatwiono w sądach w Wołowie oraz Miliczu.

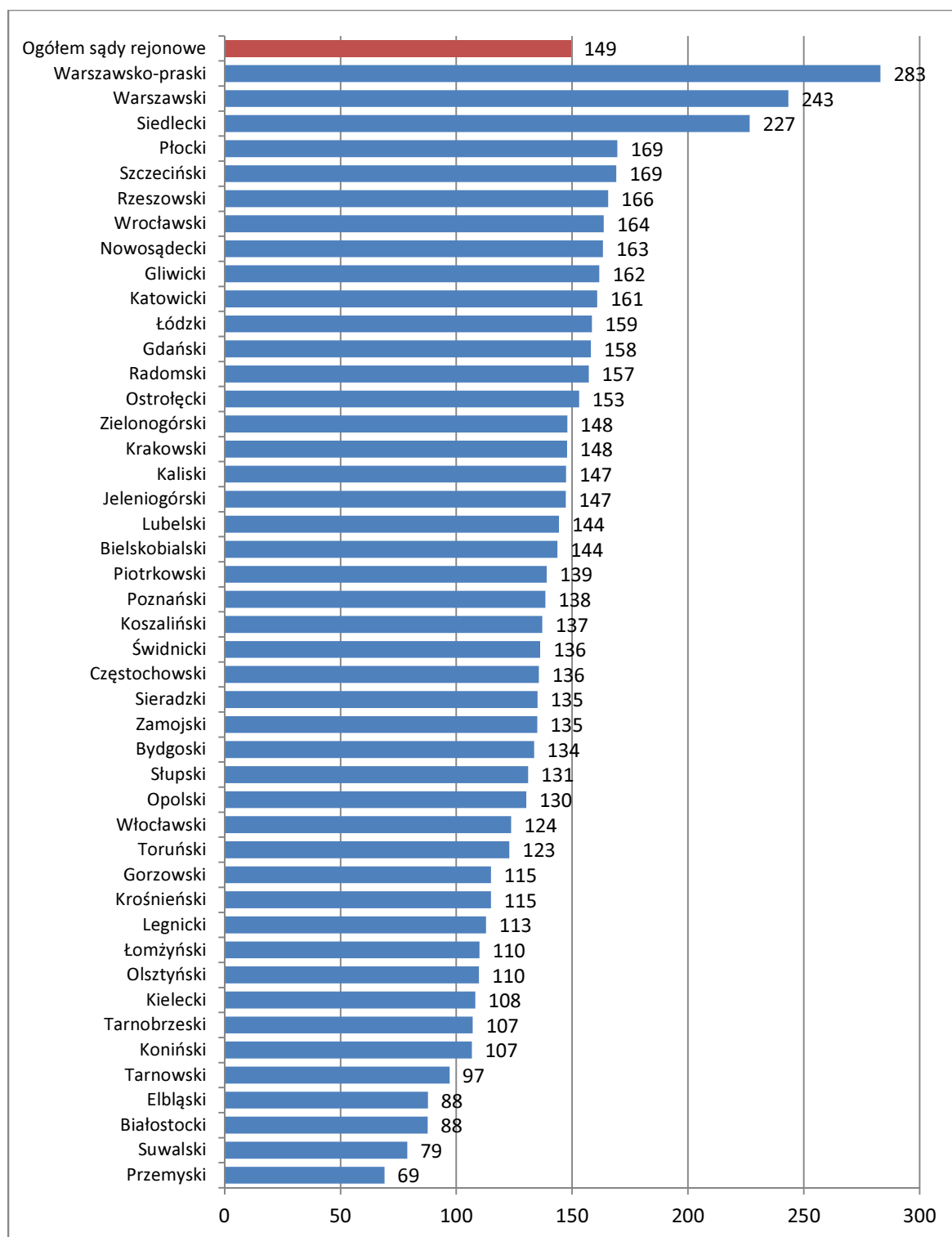
3.4. Średni czas załatwienia spraw zaległych

Do oceny sprawności sądów wykorzystywany jest również wskaźnik odpowiadający średniemu czasowi potrzebnemu do załatwienia spraw zaległych (*disposition time*)¹².

Według danych dotyczących ruchu spraw K w 2015 roku, tj. liczby spraw do załatwienia, spraw załatwionych oraz pozostałości, wynika, że do załatwienia zaległości średnio potrzeba 149 dni, tj. ponad 3 i pół miesiąca. Sytuacja w poszczególnych sądach jest zróżnicowana i np. zdecydowanie najwięcej czasu potrzebują na załatwienie spraw zaległych sądy rejonowe w okręgu warszawsko-praskim, bo aż 283 dni (ponad 9 miesięcy), sądy rejonowe w okręgu warszawskim – 243 dni (ponad 8 miesięcy). Najszybciej mogą uporać się ze sprawami zaległymi sądy rejonowe w okręgach przemyskim i suwalskim – poniżej 3 miesięcy. Dane dotyczące średniego czasu załatwienia zaległości w sądach rejonowych w poszczególnych okręgach przedstawia wykres 8.

¹² Średni czas załatwiania zaległości – wyrażany w dniach – jest ilorazem liczby spraw niezadowolonych do spraw załatwionych pomnożonym przez 365. Wskaźnik ten stosowany jest również w analizie porównawczej sprawności sądów w państwach europejskich, por. *European judicial systems. Edition 2012 (2010 data) Efficiency and quality of justice*, CEPEJ Studies No. 18, str. 167.

WYKRES 8. ŚREDNI CZAS ZAŁATWIANIA ZALEGŁOŚCI W SĄDACH REJONOWYCH (W DNIACH)

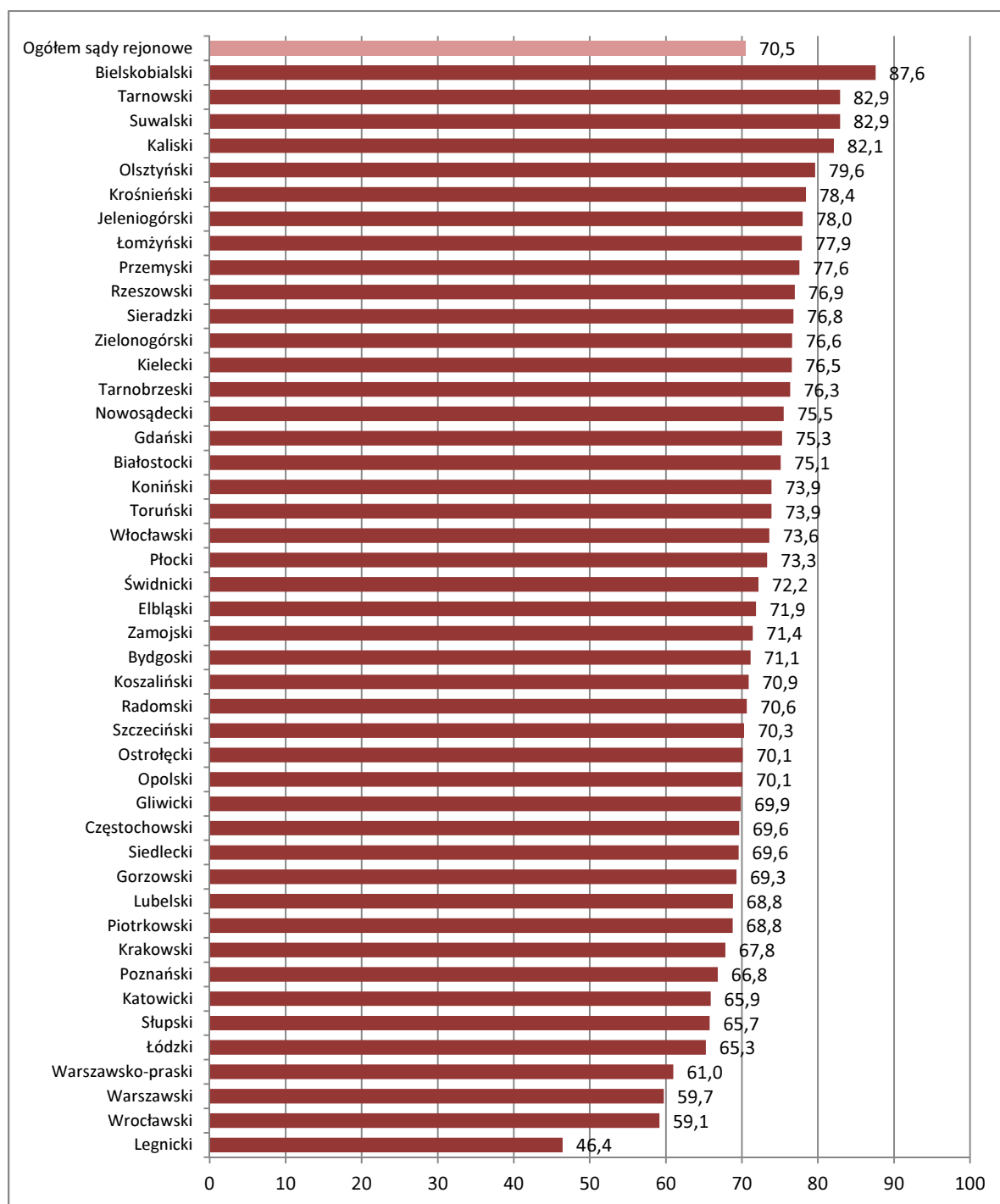
Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

3.5. Sprawy z wnioskiem o skazanie w trybie art. 335 k.p.k.

Szczególną kategorię spraw karnych rozpatrywanych w sądach rejonowych stanowią te, w których wpłynął wniosek na podstawie art. 335 k.p.k. o skazanie bez rozprawy. Jak już wspomniano, w 2015 roku do sądów wpłynęło prawie 160 tysięcy wniosków, zaś orzeczenia wydano w 70% spośród tych spraw. Zróżnicowanie w odsetkach wydanych orzeczeń w stosunku do wpływu spraw z wnioskiem o skazanie bez rozprawy między sądami rejonowymi (w obszarach okręgów) było zaskakująco duże: od niecałych 50 w okręgu legnickim, około 60 w okręgach wrocławskim, warszawskim i warszawsko-praskim, do ponad 80 w okręgach bielskobialskim, tarnowskim, suwalskim i kaliskim (wykres 9).

WYKRES 9. ORZECZENIA W SPRAWACH Z WNIOSEM O SKAZANIE BEZ ROZPRAWY

(ART. 335 KPK) W %

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

4. Sprawy wykroczeniowe

W pierwszej części tego rozdziału przedstawione będą dane dotyczące ruchu spraw o wykroczenia w sądach rejonowych ogółem w latach 2004-2015 z uwzględnieniem dynamiki oraz sprawność w ich załatwianiu na poziomie całego kraju. Dalsza część obejmuje analizę spraw o wykroczenia w 2015 roku w sądach rejonowych według okręgów z uwzględnieniem wielkości okręgów oraz kadry sędziowskiej. Podstawowe mierniki zastosowane w tej części to wpływ spraw o wykroczenia na 100 tys. ludności, a także liczba spraw o wykroczenia przypadająca na jednego sędziego w danym okręgu. Podobnie jak w poprzednich częściach istotną kwestią jest przedstawienie zróżnicowania w sprawności załatwiania spraw o wykroczenia.

4.1. Ruch spraw wykroczeniowych ogółem w latach 2004-2015

W 2015 roku do sądów rejonowych wpłynęło ponad 700 tysięcy spraw o wykroczenia, czyli niemal o 2/3 więcej (70%) niż w roku 2004. Ruch spraw wykroczeniowych w latach 2004-2014, tj. wpływ, załatwienia i pozostałość przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Ruch spraw o wykroczenia

	Wpływ spraw		Sprawy załatwione		Pozostałość na okres następny	
	Lb.	2004=100	Lb.	2004=100	Lb.	2004=100
2004	413 931	100,0	447 004	100	90 849	100,0
2005	456 471	110,3	467 417	104,6	79 911	88,0
2006	490 176	118,4	482 912	108,0	87 109	95,9
2007	451 083	109,0	466 961	104,5	71 231	78,4
2008	465 014	112,3	459 393	102,8	76 852	84,6
2009	523 791	126,5	564 241	126,2	36 248	39,9
2010	581 958	140,6	524 073	117,2	94 133	103,6
2011	506 835	122,4	516 955	115,6	84 004	92,5
2012	521 944	126,1	516 225	115,5	89 724	98,8
2013	589 758	142,5	556 854	124,6	122 630	135,0
2014	701 532	169,5	684 116	153,0	140 048	154,2
2015	703 930	170,1	701 466	156,9	142 527	156,9

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

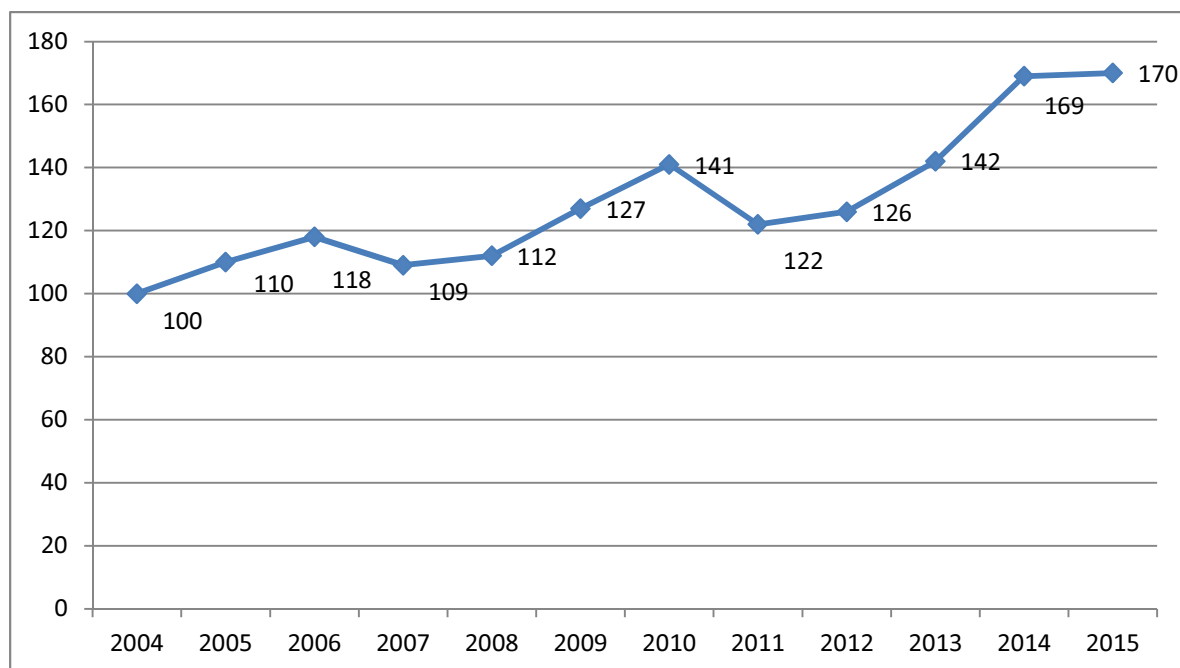
Warto podkreślić, że dynamika wpływu spraw była zróżnicowana, co dobitnie ilustruje wykres 10. W pierwszej połowie analizowanego dziesięciolecia liczba spraw wpływająca do sądów rejonowych sukcesywnie wzrastała i w 2010 roku wpłynęło ich aż o 40% więcej niż w roku 2004. Kolejny znaczący wzrost odnotowano w 2013 roku, o 16% w porównaniu z rokiem poprzednim, a w roku 2014 – kolejny wzrost o 27% (w odniesieniu do roku poprzedniego). Przyrost ten związany był zapewne z wejściem w życie z dniem 9 listopada 2013 roku przepisów ustawy z dnia 27 września 2013 r.¹³, na skutek których, po pierwsze, prowadzenie pojazdu innego niż mechaniczny (art. 178a § 2 k.k.) zostało przeniesione do kodeksu wykroczeń, a po drugie, podniesiono wartość przedmiotu kradzieży lub przywłaszczenia, od wysokości której te czyny kwalifikowane są jako przestępstwa a nie wykroczenia¹⁴.

¹³ Ustawa o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247).

¹⁴ Od wejścia w życie tych przepisów kodeksowi wykroczeń podlega ukradzenie lub przywłaszczenie rzeczy o wartości nie przekraczającej ¼ minimalnego wynagrodzenia (np. w 2015 r. kwota ta wynosiła 437,50 zł, w 2016 r. – 462,50 zł).

WYKRES 10. WPŁYW SPRAW WYKROCZENIOWYCH

Dynamika w latach 2004-2015 (2004=100%)

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

4.2. Sprawność załatwiania spraw o wykroczenia ogółem w latach 2004-2015

W latach 2004-2015 wskaźnik opanowania wpływu (S1) w sprawach o wykroczenia był zróżnicowany (Tabela 7). Analiza wykazała, że tylko w pięciu latach (2004, 2005, 2007, 2009 i 2011) wskaźnik ten przekraczał 100%, co oznaczało rozpatrzenie i osądzenie liczby spraw równej wielkości wpływu w danym roku. W pozostałych latach wskaźnik S1 kształtował się poniżej 100%, przy czym w roku 2010 wynosił tylko 90%, czyli był najniższy w całym analizowanym okresie. Najwyższy wskaźnik odnotowano w roku 2004 – 108%.

Ogólny wskaźnik sprawności w sprawach o wykroczenia (S2) w latach 2004-2015 kształtował się na poziomie od 80% do 90%. Jedynie w roku 2009 był on wyższy niż w pozostałych latach i wynosił 94% (Tabela 7).

Tabela 7. Sprawność załatwienia w sprawach o wykroczenia w latach 2004-2015 w sądach rejonowych ogółem

	Pozostałość z poprzednich lat (lb)	Wpływ spraw (lb)	Sprawy do załatwienia (lb)	Sprawy załatwione (lb)	S1 – wskaźnik opanowania wpływu (%)	S2 – ogólny wskaźnik sprawności (%)
2004	123 922	413 931	537 853	447 004	108,0	83,1
2005	90 857	456 471	547 328	467 417	102,4	85,4
2006	79 845	490 176	570 021	482 912	98,5	84,7
2007	87 109	451 083	538 192	466 961	103,5	86,8
2008	71 231	465 014	536 245	459 393	98,8	85,7
2009	76 698	523 791	600 489	564 241	107,7	94,0
2010	36 248	581 958	618 206	524 073	90,1	84,8
2011	94 124	506 835	600 959	516 955	102,0	86,0
2012	84 005	521 944	605 949	516 225	98,9	85,2
2013	89 726	589 758	679 484	556 854	94,4	82,0
2014	122 632	701 532	824 164	684 116	97,5	83,0
2015	140 063	703 930	843 993	701 466	99,6	83,1

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

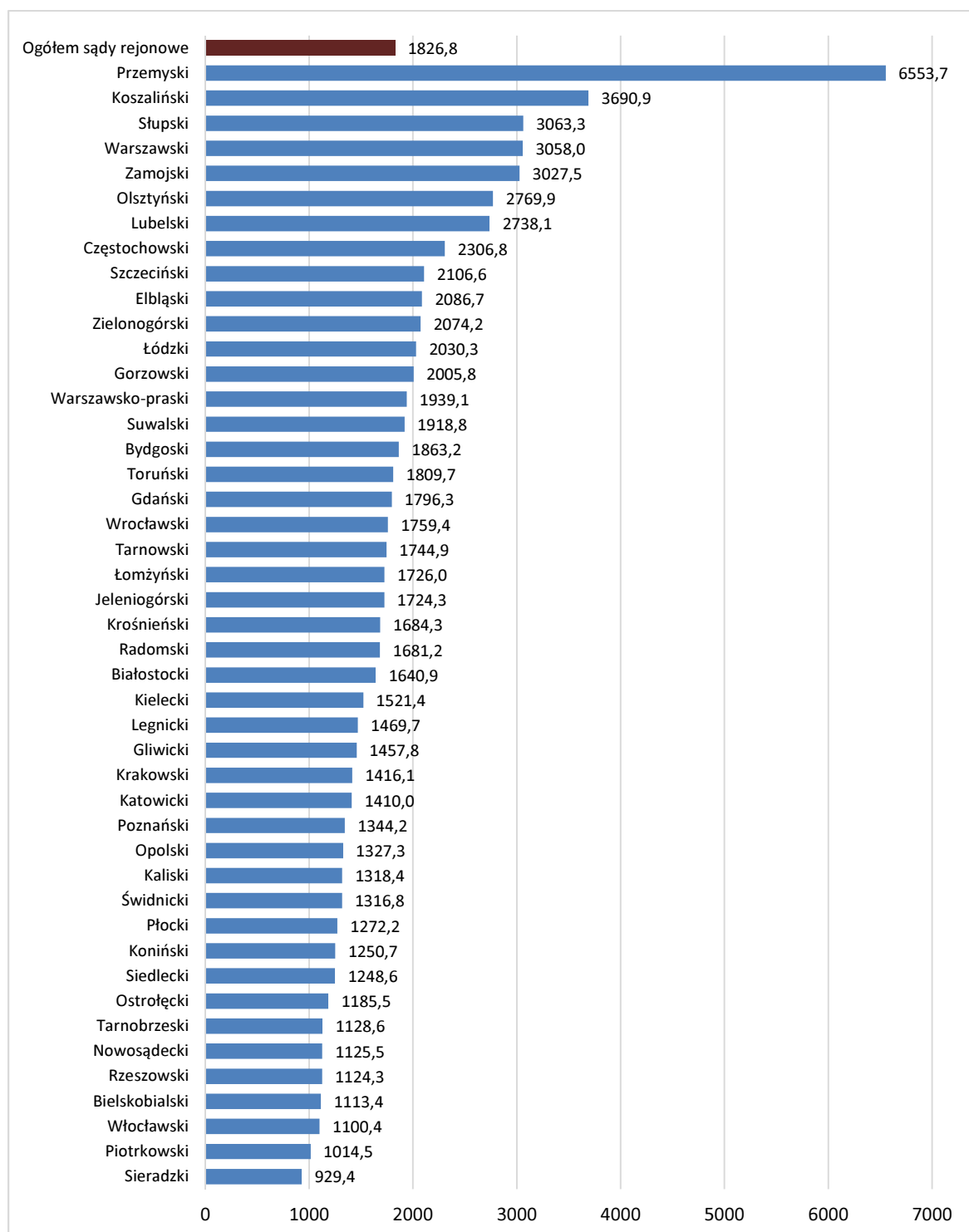
W 2015 roku, w porównaniu z rokiem 2013, liczba spraw wykroczeniowych, która wpłynęła do sądów rejonowych, zwiększyła się o ¼, i pomimo rekordowej liczby spraw załatwionych (ponad 700 tysięcy) ogólny wskaźnik sprawności wyniósł jedynie 83%.

4.3. Wpływ spraw o wykroczenia na 100 tys. mieszkańców według okręgów

Sądy rejonowe mają do rozpoznania nie tylko sprawy karne procesowe, które stanowią merytorycznie najtrudniejszą i najważniejszą kategorię spraw karnych, ale także i wykroczenia. Tych zdawałoby się „drobnych spraw” wpłynęło w 2015 r. około 704 tysiące (wykres 11.).

Wykres 11. WPŁYW SPRAW O WYKROCZENIA* W SĄDACH REJONOWYCH W 2015 R.

Współczynniki na 100 tys. mieszkańców okręgu

* uwzględniono wykroczenia z Kodeksu karnego – skarbowego

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

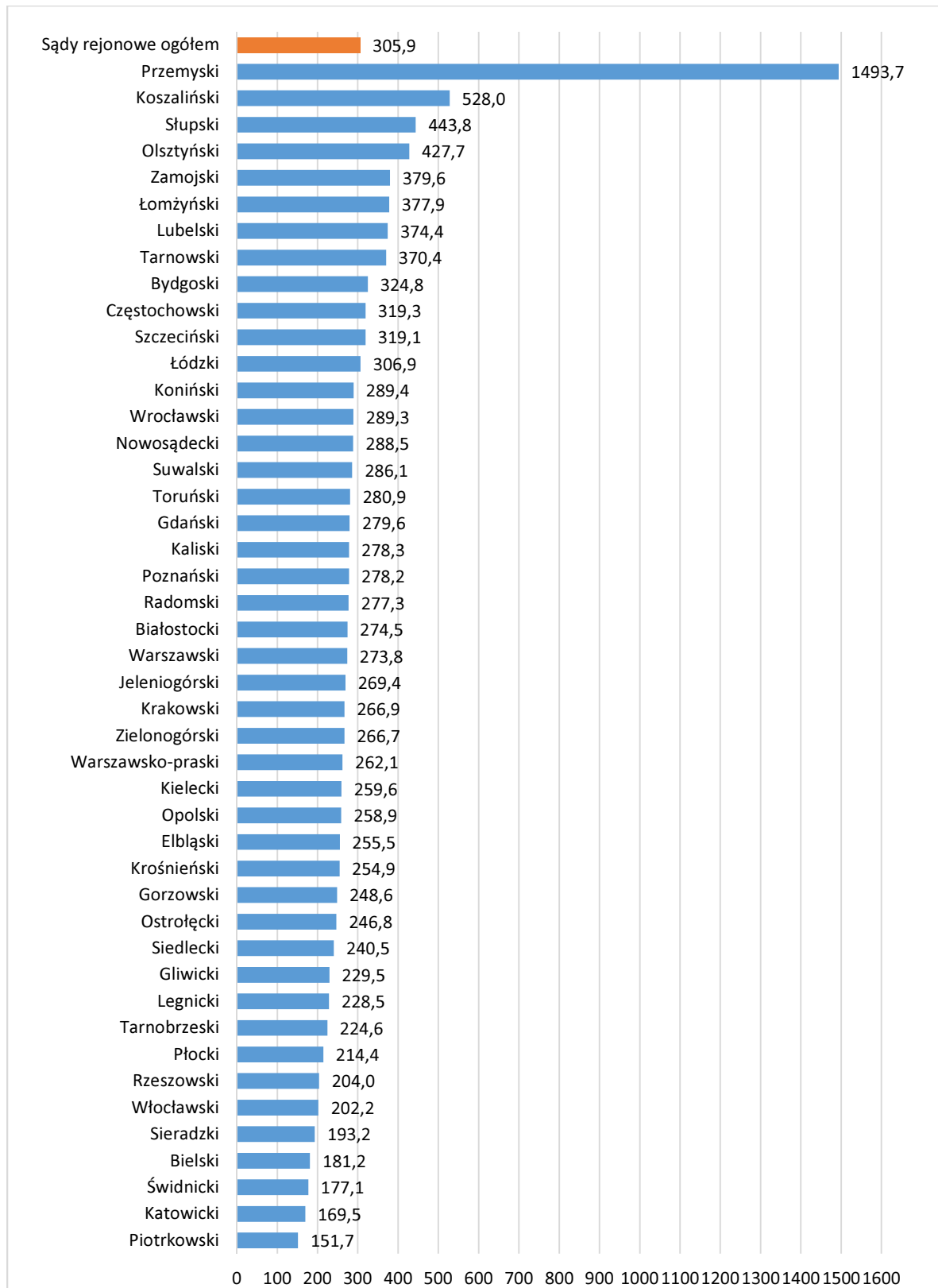
W 2015 r. zróżnicowanie okręgów pod względem wpływu spraw wykroczeniowych na 100 tys. okazało się bardzo duże, by nie powiedzieć gigantyczne. Na początku

uszeregowania znajdował się okręg przemyski, w którym wpływ do sądów wynosił ponad sześć i pół tysiąca spraw, czyli prawie dwukrotnie więcej niż w znajdującym się na drugim miejscu okręgu koszalińskim. Natomiast około tysiąca spraw wpłynęło do sądów w okręgach sieradzkim i piotrkowskim. Jakie były przyczyny tak dużego wpływu wykroczeń w okręgu przemyskim, znacząco większego niż w pozostałych? W 2015 r. wpłynęło do niego około 26 tys. spraw, co stawiało ten okręg w pierwszej dziesiątce o największym wpływie. Ponieważ okręg ten liczy niewielu mieszkańców, spowodowało to postawienie go na pierwszym miejscu w Polsce. Należy powiedzieć, że tak pokażną liczbę spraw generował tylko jeden sąd – w Jarosławiu, do którego wpłynęło ponad 17 tys. spraw, czyli przeszło 70% ogółu spraw wykroczeniowych w okręgu. Okazało się, że ponad 90% stanowiły wykroczenia skarbowe, w tym gros tylko z jednego artykułu 63 § 7 Kodeksu karnego skarbowego – sprowadzenie na terytorium kraju wyrobów akcyzowych bez ich uprzedniego oznaczenia znakami akcyzy.

4.4. Wpływ spraw o wykroczenia na jednego sędziego według okręgów

Dane o liczbie spraw wykroczeniowych przypadających na jednego sędziego ilustruje wykres 12.

WYKRES 12. WPŁYW SPRAW O WYKROCZENIA NA JEDNEGO SĘDZIEGO SĄDU REJONOWEGO

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

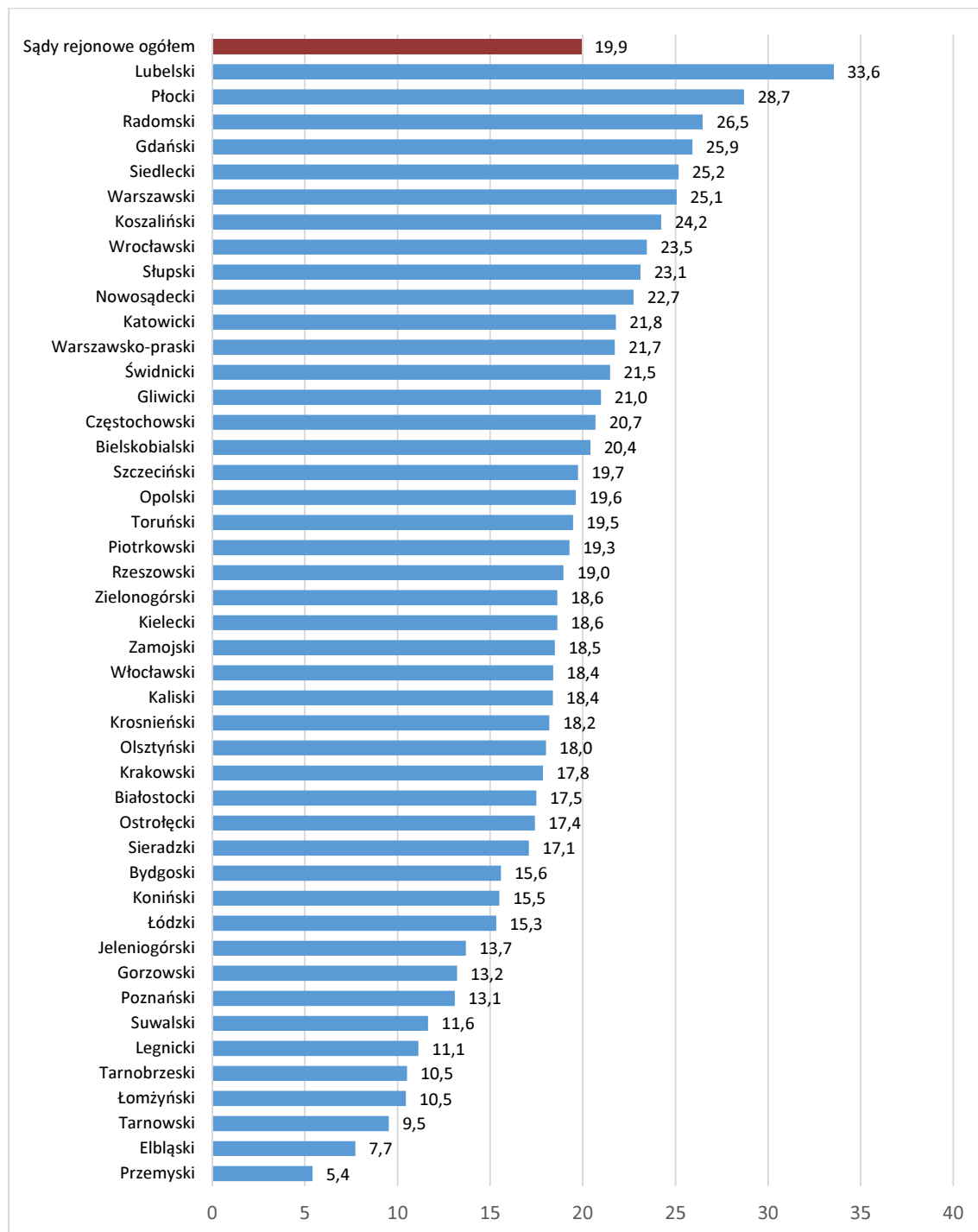
W 2015 r. do sądu rejonowego wpłynęło – w przeliczeniu na jednego sędziego – około 306 spraw o wykroczenia. Ponownie w uszeregowaniu na pierwszym miejscu znalazł się okręg przemyski, gdzie było czteroipółkrotnie więcej spraw niż wynosiła średnia krajowa. W drugim w kolejności okręgu koszalińskim było ich niemal trzykrotnie mniej niż w przemyskim i 80% więcej niż wynosiła średnia w kraju. Najmniej spraw na sędziego przypadało w okręgu piotrkowskim (dwukrotnie mniej od średniej ogólnopolskiej), a także w katowickim i świdnickim (około 45% średniej krajowej).

4.5. Sprawność załatwiania spraw o wykroczenia według okręgów

Jak już wcześniej przedstawiono, do sądów rejonowych w roku 2015 wpłynęło ponad 700 tysięcy spraw o wykroczenia. Jednakże wszystkich spraw do załatwienia było blisko 850 tysięcy, bowiem zaległości z okresu poprzedniego wynosiły ponad 140 tysięcy (1/5 wpływu).

Najwięcej zaległych spraw było w sądach okręgu lubelskiego – ponad 1/3 oraz w okręgach płockim, radomskim, gdańskim, siedleckim i warszawskim – ponad 1/4 wpływu. Najmniejsze zaległości (poniżej 10% wpływu) miały sądy w okręgach przemyskim, elbląskim i tarnowskim 25% (wykres 13).

WYKRES 13. POZOSTAŁOŚĆ Z POPRZEDNIEGO OKRESU DO WPŁYWU W 2015 ROKU W %

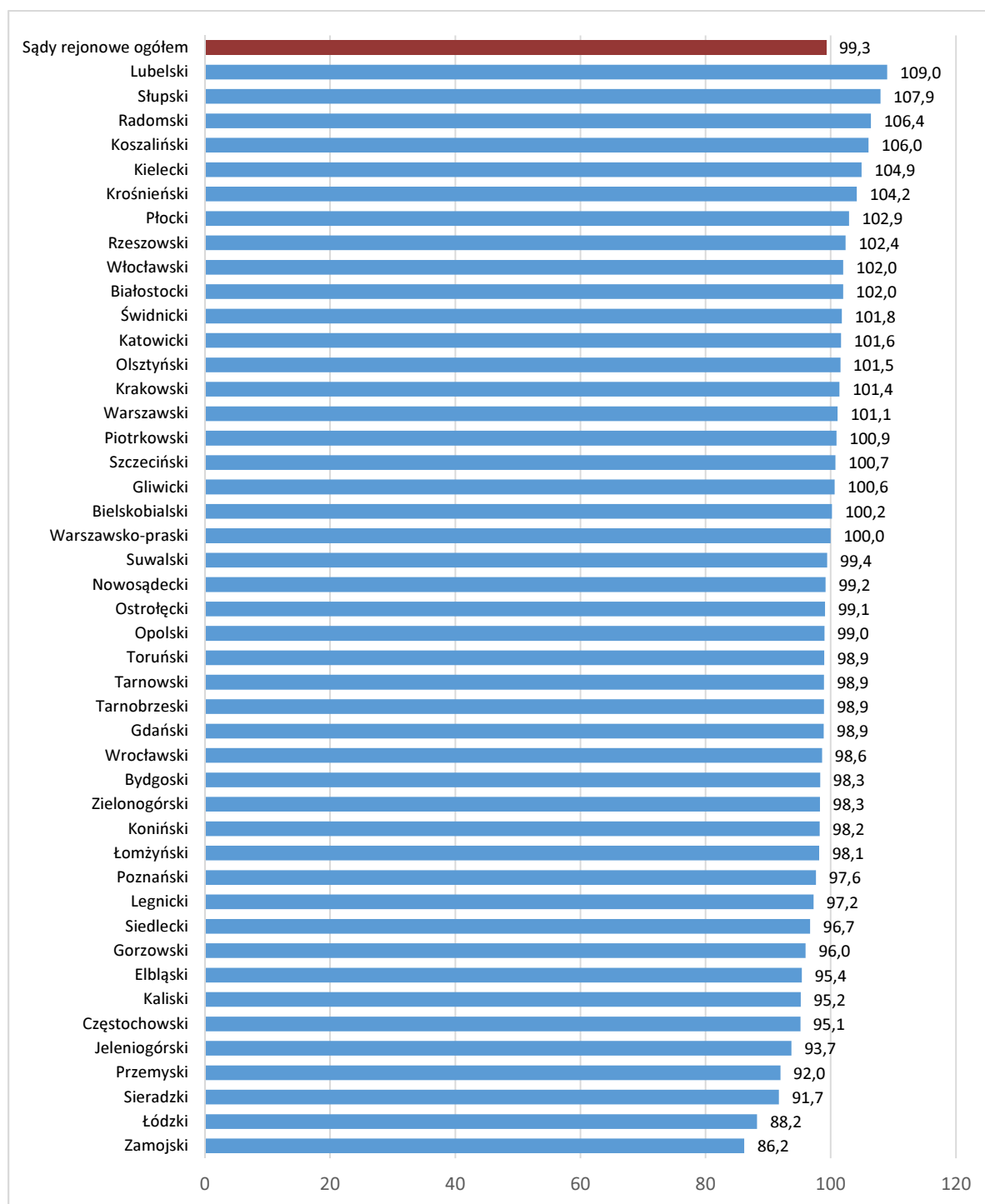
Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

W analizie sprawności sądów w załatwianiu spraw wykroczeniowych zastosowano również, podobnie jak poprzednio, dwa wskaźniki odnoszące liczbę spraw załatwionych do wpływu (S1) oraz liczbę spraw załatwionych do wszystkich spraw do załatwienia (S2). Zróżnicowanie załatwiania spraw o wykroczenia w sądach

rejonowych w poszczególnych okręgach było stosunkowo duże: najniższy wskaźnik opanowania wpływu (poniżej 90%) odnotowano w sądach rejonowych w okręgach zamojskim i łódzkim, najwyższy – prawie 110% w okręgu lubelskim. Warto dodać, że w 20 okręgach wskaźnik S1 wynosił co najmniej 100% (wykres 14).

WYKRES 14. ZAŁATWIANIE SPRAW WYKROCZENIOWYCH W SĄDACH REJONOWYCH W 2015 R.

Wskaźnik opanowania wpływu (S1) w %

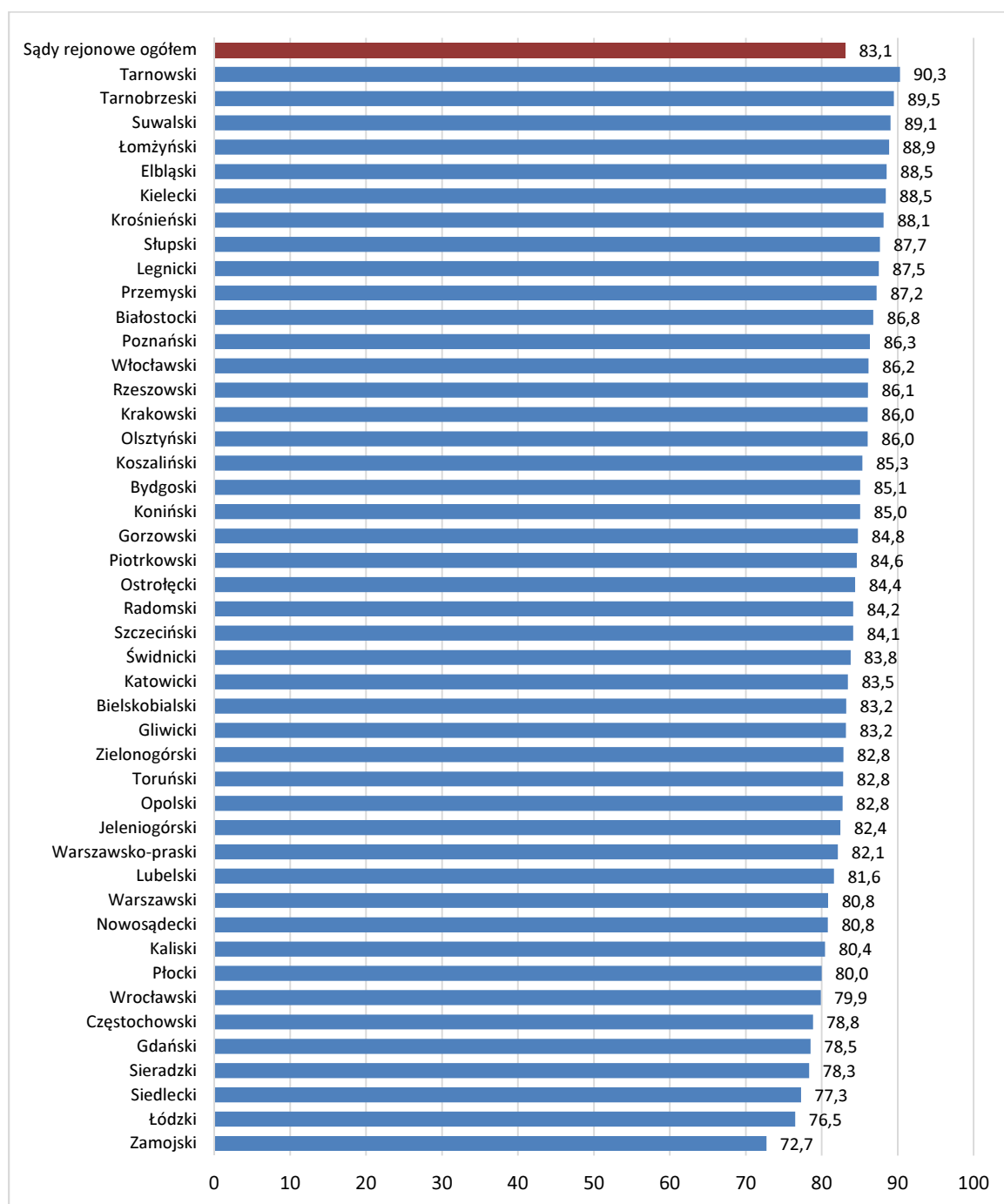

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

Ogólne wskaźniki sprawności (iloraz spraw załatwionych i spraw do załatwienia) były z oczywistych względów niższe niż wskaźniki opanowania wpływu (wykres 15).

WYKRES 15 ZAŁATWIANIE SPRAW WYKROCZENIOWYCH W SĄDACH REJONOWYCH W 2015 ROKU

Ogólny wskaźnik sprawności (S2) w %

Źródło: Dane statystyczne MS, opracowanie własne.

Najwięcej spraw wykroczeniowych – około 90% ogólnego stanu – załatwiono w sądach rejonowych w okręgach tarnowskim, tarnobrzесkim i suwalskim, najmniej – w zamojskim (73%), oraz w łódzkim, siedleckim, sieradzkim, gdańskim, częstochowskim oraz wrocławskim (poniżej 80%).

Część II. Zróżnicowanie terytorialne dostępu do sądów na podstawie analizy stron internetowych sądów rejonowych

Uwagi wprowadzające

Dostęp do sądu można pojmować na różne sposoby, jego miarą może być zarówno fizyczna odległość, jaką musi pokonać obywatel, aby dotrzeć do budynku sądu, jak i pewne rozwiązania organizacyjne i techniczne związane m.in. z rozwojem nowych technologii teleinformatycznych oraz dostępem potencjalnych „klientów” do informacji wymiaru sprawiedliwości poprzez stronę internetową.

Jest to temat tym istotniejszy, że w ostatnich latach w resorcie wymiaru sprawiedliwości nastąpił znaczny wzrost nakładów przeznaczonych na informatyzację sądownictwa¹⁵. Podjęte działania miały na celu zarówno ułatwienie pracy oraz wsparcie dla sędziów oraz personelu sądów, a także ułatwienie komunikacji pomiędzy sądami i stronami.

Waga problemu komputeryzacji sądów oraz dostosowania ich do międzynarodowych standardów była wielokrotnie podkreślana. Jak wynika bowiem z analizy międzynarodowych danych statystycznych, Polska, mimo dość dużych nakładów na informatyzację wymiaru sprawiedliwości, znalazła się w dziesiątce państw Unii Europejskiej o najniższym wskaźniku dostępu do technologii teleinformatycznych w sądach¹⁶. Przy czym podkreśla się, że najsłabszym ogniwem jest wykorzystanie technologii informatycznych w zakresie komunikacji między sądem, a stronami¹⁷.

Zainteresowanie kwestiami teleinformatyzacji wymiaru sprawiedliwości oraz przełożenia nowych rozwiązań technologicznych na zwiększenie wydajności pracy sądów oraz ułatwienie obywatelom dostępu do nich wydaje się być obecnie trendem światowym. Wskazują na to co raz to większe nakłady finansowe ponoszone przez

¹⁵ Szerzej na ten temat w opracowaniu B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, A. Siemaszko, A. Więcek-Durańska, *Sądownictwo. Polska na tle pozostałych krajów UE*, Prawo w Działaniu, Sprawy karne, 26/2016.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *European Judicial Systems. Efficiency and Quality of Justice, Edition 2014*.

poszczególne państwa¹⁸ jak i nowe inicjatywy badawcze dotyczące omawianych problemów¹⁹.

W Polsce takim cyklicznym projektem dotyczącym użyteczności stron internetowych jest badanie i ranking stron internetowych sądów okręgowych i apelacyjnych. Do chwili obecnej przeprowadzone zostały cztery jego edycje, każdorazowo zakończone oceną merytoryczną oraz rekomendacjami analizowanych stron²⁰. Autorzy cytowanych badań podkreślają, że od czasu publikacji pierwszych wyników analiz stron internetowych sądów okręgowych i apelacyjnych nastąpiło wiele pozytywnych zmian w tej materii. Zaobserwowano systematyczną poprawę zarówno zawartości, jak i formy technicznej i graficznej serwisów²¹.

Mając na uwadze powyższe ustalenia, warto jest podkreślić, że strony internetowe sądów rejonowych zdają się pozostawać w tyle za stronami sądów wyższych instancji. A przecież nie bez znaczenia jest fakt, że większość spraw załatwianych jest przez obywateli na poziomie sądów rejonowych.

1. Wytyczne dotyczące standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości

Strony internetowe jednostek wymiaru sprawiedliwości prowadzone są przez nie samodzielnie. Zarówno sądy apelacyjne, okręgowe jak i rejonowe we własnym zakresie projektują szatę graficzną stron, rozmieszczenie elementów na stronie oraz zawartość informacyjną serwisu.

W 2008 roku Departament Centrum Ogólnopolskich Rejestrów Sądowych i Informatyzacji Resortu Ministerstwa Sprawiedliwości opracował i wydał wytyczne dotyczące standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru

¹⁸ B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, A. Siemaszko, A. Więcek-Durańska, *Sądownictwo*, op. cit.

¹⁹ *European Judicial Systems. Efficiency and Quality of Justice*, Edition 2016.

²⁰ M. Gołębiowski, M. Kube, D. Sześciło, P. Rzymska, *E-Sądy po polsku. Badanie i ranking stron internetowych sądów okręgowych i apelacyjnych oraz Sądu Najwyższego i Trybunału konstytucyjnego*. Forum Obywatelskiego Rozwoju, Warszawa, marzec 2012.

²¹ *Ibidem*, s. 4.

sprawiedliwości²². Do chwili obecnej jednak standardy te nie doczekały się aktualizacji.

Jak się podkreśla w samym wstępie do omawianych wytycznych, priorytetowym zadaniem prowadzonej strony internetowej jest umożliwienie dostępu do niezbędnych informacji o działalności sądu. Witryna internetowa bowiem jest nie tylko wizytówką sądu, ale jest również kanałem informacyjnym do komunikowania się z obywatelami. Dlatego też zgodnie z postulatami zawartymi w wytycznych strona internetowa powinna²³:

- w czytelny sposób przedstawić użytkownikom dostępne treści oraz pomagać w dotarciu do nich,
- nie obciążać pamięci użytkowników przypominając o miejscu, w którym znajdują się aktualnie w strukturze serwisu oraz o możliwych opcjach,
- mówić językiem użytkowników bez odwoływania się do żargonu czy niezrozumiałych skrótów,
- zapewniać różne sposoby dotarcia do informacji poprzez np. przeglądanie oraz wyszukiwanie,
- być przejrzysta, prosta i estetyczna.

Omawiany dokument zawiera wytyczne o charakterze ogólnym, wskazówki co do kompozycji strony oraz standardy menu strony wraz z zakresem informacyjnym.

W wymaganiach ogólnych sformułowano szereg wytycznych dotyczących technicznych aspektów funkcjonowania witryny internetowej sądu. W szczególności zwrócono uwagę na właściwe zabezpieczenie stron przed atakami internetowymi oraz na kwestie duplikowania obligatoryjnych informacji zgodnych z wymogami BIP na stronie internetowej. Podkreśla się również, że witryny internetowe sądów rejonowych powinny mieć taką samą kompozycję graficzną jak jednostka nadrzędna, kolorystyka powinna być utrzymana w tonacjach pastelowych, czcionka powinna być wyraźna i odpowiednia dla danej rozdzielczości, a tło powinno zapewnić czytelność

²² Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Centrum Ogólnopolskich Rejestrów Sądowych i Informatyzacji, *Wytyczne dotyczące standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa, październik 2008 r.

²³ *Ibidem*, s. 3.

strony²⁴. Wskazuje się również, że każda ze stron lub podstron powinna być zaopatrzona w informacje o dacie publikacji zawartych na niej materiałów, jak również powinna posiadać możliwość identyfikacji osoby je publikującej. Ponadto w wymaganiach ogólnych omawianych standardów podkreślono, że strona internetowa sądu powinna być przyjazna dla osób słabo widzących, poprzez umożliwienie im skalowania zamieszczonych tekstów. Na stronie internetowej powinna być również możliwość sprawdzenia aktualnej wokandy sądu.

W wytycznych dotyczących kompozycji strony internetowej sądu określono zakres informacji, jaki powinien znaleźć się w nagłówku oraz stopce strony. Nagłówek strony internetowej sądu powinien zawierać godło Rzeczypospolitej Polskiej, nazwę jednostki, logo i skrót do biuletynu informacji publicznej oraz skalowanie wielkości tekstu. W stopce strony powinny znaleźć się skróty (linki) do innych informacji, takich jak: mapa strony, opis polityki prywatności, link do e-wokandy oraz do poczty elektronicznej osoby odpowiedzialnej za stronę internetową sądu.

Część dotycząca standardów menu strony internetowej oraz zakresu informacyjnego została również określona w omawianym dokumencie. Szczegółowo wskazano, jak powinno wyglądać menu, gdzie powinno być umieszczone, jakie powinno być jego tło, czcionka oraz w jaki sposób powinno się rozwijać. Wytyczne przewidują obligatoryjne zastosowanie terminologii, nie dopuszczając odstępstw opierających się na określeniach bliskoznacznych. Zakładany zakres informacyjny menu obejmuje sześć punktów obligatoryjnych oraz sześć fakultatywnych (por. tabela 1).

²⁴ *Ibidem*, s. 4 i n.

Tabela 1. Menu strony internetowej wraz z zakresem informacyjnym

OBLIGATORYJNE	FAKULTATYWNE
<ol style="list-style-type: none">1. <i>Strona główna</i>2. <i>Wokanda</i>3. <i>Aktualności</i>4. <i>Struktura organizacyjna</i>5. <i>Informacje</i>6. <i>Zamówienia publiczne</i>	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Informacje prasowe</i>2. <i>Orzeczenia</i>3. <i>Oferty pracy</i>4. <i>Elektroniczna skrzynka podawcza</i>5. <i>Formularz kontaktowy</i>6. <i>Informacje dodatkowe</i>

Omawiane standardy mają charakter ramowych wytycznych dotyczących standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości. Pomimo, że przewidziano w nich obligatoryjne i fakultatywne informacje, które powinny być zamieszczone na witrynach, to brak jest przewidywanych form kontroli, czy strony owe standardy spełniają.

2. Metodologia badania

Przeprowadzone badanie polegało na analizie informacji zawartych na stronach internetowych sądów rejonowych. Ze względu na charakter opracowania dotyczący terytorialnego zróżnicowania efektywności sądów rejonowych w sprawach karnych skupiono się na informacjach związanych z działaniem wymiaru sprawiedliwości tylko w tej dziedzinie. Ponadto weryfikowano udogodnienia dotyczące korzystania ze stron internetowych poszczególnych sądów, m.in. dostępu do portali orzecznictwa krajowego i zagranicznego, do portali informacyjnych oraz do bazy teleadresowej placówek i instytucji ważnych z perspektywy „klienta” sądu.

Analizie poddano również techniczne aspekty badanych stron, związane głównie z ich funkcjonalnością, tj. czytelność stron, w tym ich wygląd, sprawy, które można załatwić przez internet oraz informacje dodatkowe.

Badanie przeprowadzone zostało na próbie 100 sądów rejonowych. Dobór do próby był celowo-losowy i przebiegał w następujący sposób. Z każdego okręgu sądowego automatycznie do analizowanej grupy włączano sąd rejonowy z miejscowości sądu

okręgowego. Pozostałe sądy zostały dobrane przy zastosowaniu próby losowej tak, aby stanowiły 30% wyodrębnionej frakcji (okręgu).

Jak już wspomniano, analizie poddano łącznie 100 stron internetowych sądów rejonowych, co stanowi 32% wszystkich sądów rejonowych. W sumie każdy okręg sądowy reprezentowany był przez odpowiednią liczbę placówek²⁵.

Do analizy stron internetowych przygotowany został kwestionariusz ankiety, na który nanoszono stosowne informacje zawarte na stronach sądów. Natomiast do przeprowadzanych obliczeń wykorzystany został program statystyczny do analizy danych SPSS.

2.1. Kryteria oceny stron internetowych sądów

Serwisy internetowe sądów rejonowych przebadane zostały zarówno pod względem technicznym, jak i merytorycznym. W tym celu przygotowano wskaźniki obejmujące pięć wymiarów funkcjonowania stron internetowych:

1. techniczną,
2. dostępu do wymiaru sprawiedliwości,
3. użyteczności stron,
4. informacyjnej funkcjonalności stron,
5. dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla osób niepełnosprawnych.

Ocena dokonywana była na podstawie analizy występowania poszczególnych informacji na stronie sądu. Poszczególne składowe analizowanych wymiarów szczegółowo przedstawione zostały w tabeli 2.

²⁵ Lista sądów rejonowych, których strony internetowe poddane zostały analizie, zamieszczona została w aneksie na końcu opracowania.

Tabela 2. Wymiary oceny stron internetowych sądów

<p>Wymiar techniczny</p>	<p>Wskaźniki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wyszukiwarka treści 2. Możliwość powiększenia czcionki 3. Czy strona internetowa SR ma taką samą kompozycję jak strona internetowa SO 4. Czy są odnośniki na stronie do jednostek nadrzędnych 5. Tłumaczenie strony na inne języki 6. Informacja o tym, jak dojechać do sądu
<p>Wymiar dostępu do wymiaru sprawiedliwości</p>	<p>Wskaźniki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. E-wokanda 2. Portal informacyjny 3. Elektroniczna skrzynka podawcza 4. E-wniosek o udostępnienie akt w czytelnii 5. E-wniosek o wydanie odpisów, kserokopii 6. E-wniosek do KRK o wydanie świadectwa niekaralności 7. Kontakt do sądu 8. Możliwość złożenia skarg i wniosków drogą mailową lub faksem 9. Formularze, wzory pism i wniosków do pobrania 10. Ankieta obsługi interesantów
<p>Wymiar użyteczności stron</p>	<p>Wskaźniki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Biegli sądowi 2. Lekarze sądowi 3. Komornicy 4. Tłumacze przysięgli 5. Bezpłatna pomoc prawna 6. Realizowane programy korekcyjno-edukacyjne 7. Mediacja i mediatorzy 8. Informacje o ważnych placówkach 9. Informacje dla osób pokrzywdzonych przestępstwem
<p>Wymiar informacyjnej użyteczności stron</p>	<p>Wskaźniki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dostęp do bazy orzecnictwa sądu rejonowego 2. Dostęp do bazy orzecnictwa sądu okręgowego 3. Dostęp do bazy orzecnictwa sądu apelacyjnego 4. Dostęp do bazy orzecnictwa sądów całego okręgu 5. Dostęp do bazy orzecnictwa sądów całej apelacji 6. Dostęp do bazy orzecnictwa sądów w całej Polsce 7. Dostęp do bazy orzecnictwa Sądu Najwyższego 8. Dostęp do bazy orzecnictwa Trybunału Konstytucyjnego 9. Dostęp do bazy orzecnictwa Trybunału Praw Człowieka 10. Dostęp do orzecnictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej 11. Dostęp do internetowego systemu aktów prawnych
<p>Wymiar dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla osób niepełnosprawnych</p>	<p>Wskaźniki</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przystosowanie strony internetowej dla osób niepełnosprawnych 2. Informacje na stronie internetowej dla osób niepełnosprawnych

Jeżeli dany wskaźnik występował na stronie, otrzymywała ona 1 punkt, 0 natomiast, gdy nie występował. Maksymalna liczba punktów do uzyskania wynosiła 38, z czego 6 w kryteriach technicznych, 10 w kryteriach dostępu do wymiaru sprawiedliwości, 9 w odniesieniu do użyteczności stron, 11 w kryteriach informacyjnej użyteczności stron oraz 2 w kryteriach dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki omawianych wymiarów oraz wskaźników, które wykorzystano do oceny stron internetowych.

Wymiar techniczny obejmował następujące wskaźniki

- a) łatwości poruszania się po stronie internetowej sądu poprzez wyszukiwarkę treści,
- b) możliwość powiększenia czcionki,
- c) możliwość skorzystania z innych wersji językowych strony,
- d) kompozycję graficzną strony zbliżoną do strony internetowej sądu okręgowego,
- e) zamieszczone informacje o tym, jak dojechać do sądu oraz dane jednostki sprawującej nadzór zwierzchni.

Wymiar dostępu do wymiaru sprawiedliwości poprzez witryny internetowe. Omawiany wymiar stanowi jednocześnie wskaźnik informatyzacji sądu, pokazuje bowiem poziom zaawansowania i wdrożenia nowoczesnych rozwiązań teleinformatycznych. Brano pod uwagę zakres spraw, jakie potencjalny klient sądu może załatwić przez internet (por. tabela 2).

Kolejnym wymiarem, na który zwrócono uwagę, analizując strony internetowe poszczególnych sądów rejonowych, jest ich użyteczność. W niniejszym badaniu użyteczność zdefiniowana została jako możliwość odnalezienia przez obywatela na stronie sądu informacji o ważnych instytucjach, adresach instytucji, prawach osób pokrzywdzonych, a także m.in. możliwości uzyskania informacji o nieodpłatnej pomocy prawnej.

Przedostatnim wymiarem służącym ocenie witryn internetowych sądów rejonowych była użyteczność informacyjna, rozumiana jako dostęp do baz orzecznictwa zarówno krajowego, jak i zagranicznego oraz do systemu obowiązujących aktów prawnych.

Ostatnim wymiarem, lecz bynajmniej nie najmniej ważnym, była dostępność do sądu przez osoby niepełnosprawne. Brano pod uwagę dwa elementy: po pierwsze, przystosowanie samych stron internetowych dla osób niepełnosprawnych (niewidomych, niedowidzących), po drugie, informacje na stronie internetowej sądu o udogodnieniach i przystosowaniu budynku sądu dla potrzeb osób niepełnosprawnych nie tylko z dysfunkcją ruchu, ale i dla osób niewidomych lub głuchoniemych.

3. Wyniki analizy empirycznej

Zgromadzony materiał badawczy pozwolił na scharakteryzowanie witryn internetowych sądów rejonowych. Dokonano analizy zarówno zawartości tematycznej stron, jak i kwestii związanych z ich formą techniczną i graficzną. Ponadto otrzymane dane podzielono ze względu na omawiane wcześniej wskaźniki obejmujące pięć wymiarów funkcjonowania stron internetowych.

Na podstawie omawianej wcześniej punktacji wskazano obszary, w których wystąpiły największe niedociągnięcia w obszarze funkcjonowania portali internetowych sądów. Wiele uwagi poświęcono również kwestiom tzw. „dobrych praktyk”, które zaobserwowano w niektórych wylosowanych do badania sądach. Warto bowiem takie pozytywne inicjatywy wspierać, gdyż są one dobrym przykładem do naśladowania dla innych sądów.

Poniżej przedstawiono rezultaty badania, wyniki zaprezentowano zarówno w formie procentowej jak i w liczbach bezwzględnych.

3.1. Wymiar techniczny oceny stron internetowych sądów rejonowych

Jak już wspomniano, kryteria techniczne obejmowały wskaźniki łatwości poruszania się po stronie internetowej sądu, kompozycję graficzną strony zbliżoną do strony internetowej sądu okręgowego, zamieszczone informacje o tym, jak dojechać do sądu oraz dane jednostki sprawującej zwierzchni nadzór nad danym sądem rejonowym.

Analiza stron internetowych pod kątem wytycznych dotyczących standardów ich prowadzenia wskazuje, że nie wszystkie witryny sądów rejonowych je spełniały. Jak już wcześniej podkreślano, strona internetowa powinna być czytelna, przejrzysta i estetyczna, nie powinna obciążać pamięci użytkowników, a dostęp do zawartych na niej informacji powinien być zapewniony różnymi kanałami (linki, wyszukiwarka, zakładki).

W 94% badanych sądów ich strony zawierały wyszukiwarkę treści oraz możliwość powiększenia czcionki (93%). Nieco rzadziej, ale jednak w przeważającej liczbie

sądów (78%), na stronach znajdowały się odnośniki do jednostek nadrzędnych (właściwego sądu okręgowego, sądu apelacyjnego, a niekiedy do strony Ministerstwa Sprawiedliwości). Warto w tym miejscu zasygnalizować, że informacja ta powinna znajdować się na witrynie internetowej każdego sądu.

Według określonych w wytycznych wymaganiach co do kompozycji graficznej stron internetowych sądów rejonowych powinny mieć one taką samą kolorystykę, układ strony oraz rozmieszczenie poszczególnych elementów jak nadrzędny sąd okręgowy. Otrzymany materiał empiryczny wskazuje jednak, że jedna czwarta z badanych sądów tego kryterium nie spełniała (por. tabela 3).

Większość sądowych portali internetowych zawierała również informację o tym, jak dojechać do sądu (74%), bardzo często wzbogacone były one mapką lub szczegółowym opisem połączeń transportu miejskiego.

Co interesujące, większość stron internetowych sądów rejonowych nie posiadała tłumaczenia na inne języki. Kwestia ta nie jest regulowana przez omawiane wcześniej wytyczne dotyczące standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości. Warto jednak o niej wspomnieć, gdyż pomimo braku takiego obowiązku 3 ze 100 analizowanych portali sądowych takie tłumaczenia posiadało. Wydaje się więc, że w ramach promowania „dobrych praktyk” warto wymienić sądy, które swoją inicjatywą pozytywnie wyróżniają się na tle innych, i były to:

- Sąd Rejonowy w Białymstoku – tłumaczenie na 104 języki.
- Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu – tłumaczenie na 52 języki.
- Sąd Rejonowy w Nisku – tłumaczenie na 28 języków.

Kolejną kwestią, która wymaga podkreślenia, jest aktualizacja stron internetowych. W wytycznych dotyczących standardów prowadzenia stron internetowych w punkcie 3.4 wskazuje się, że powinno się to odbywać przynajmniej raz w miesiącu. Aktualizacja powinna odbywać się pod kątem sprawdzania wszystkich działających skrótów (linków) oraz aktualności informacji.

Otrzymany materiał empiryczny nasuwa pewne wątpliwości, czy badane strony internetowe były faktycznie przeglądane i aktualizowane, ponieważ zdarzały się takie

przypadki, że czcionka po powiększeniu powodowała nieczytelność strony (7), umieszczona na stronie wyszukiwarka treści nie działała (4), nie działały też niekiedy linki do map z dojazdem do sądu (3).

Tabela 3. Wymiar techniczny oceny stron internetowych sądów rejonowych

Kryteria	Liczby bezwzględne	Procent
Na stronie jest wyszukiwarka treści	94	94,0
Możliwość powiększenia czcionki	93	93,0
Są odnośniki na stronie do jednostek nadrzędnych	78	78,0
Strona internetowa sądu ma taką samą kompozycję jak strona internetowa sądu okręgowego	75	75,0
Na stronie jest informacja, jak dojechać do sądu	70	70,0
Strona ma tłumaczenie na inne języki	3	3,0

Jak już wcześniej podkreślano, w ocenie kryteriów technicznych stron internetowych sądy mogły uzyskać maksymalnie 6 punktów. W badanej próbie 100 stron tylko witryna jednego sądu uzyskała maksymalną liczbę sześciu punktów (SR w Tarnobrzegu).

Analiza ilościowa uzyskanych danych wskazuje, że średnio strony uzyskiwały cztery punkty – spełniane były cztery kryteria, choć zdarzały się i takie sądy, których witrynom przyznano tylko jeden punkt (2%), dwa (8%) lub trzy (16%).

3.2. Wymiar dostępu do wymiaru sprawiedliwości z wykorzystaniem stron internetowych sądów rejonowych

Drugim wymiarem oceny stron internetowych sądów był dostęp do wymiaru sprawiedliwości poprzez witryny internetowe. Jak już wcześniej wspomniano, omawiane kryterium stanowi jednocześnie wskaźnik informatyzacji sądu, pokazuje bowiem poziom zaawansowania i wdrożenia nowoczesnych rozwiązań teleinformatycznych.

Serwisy internetowe wylosowanych sądów rejonowych zostały ocenione na podstawie listy dziesięciu spraw, jakie potencjalny klient sądu może załatwić nie udając się bezpośrednio do jego budynku. Omawiana lista opracowana została na podstawie wytycznych dotyczących standardów prowadzenia stron internetowych,

a poszczególne jej części składowe wraz z częstościami zaprezentowane zostały w tabeli 4.

Tabela 4. Wymiar dostępu do wymiaru sprawiedliwości z wykorzystaniem stron internetowych sądów rejonowych

Czy przez stronę internetową sądu można:	Liczby bezwzględne	Procent
Pobrać formularze, wzory pism i wniosków	93	93,0
Skorzystać z elektronicznej skrzynki podawczej	84	84,0
Skorzystać z portalu informacyjnego	82	82,0
Sprawdzić przez e-wokandę termin rozprawy	73	73,0
Złożyć skargę lub wniosek drogą mailową lub faksem	62	62,0
Skontaktować się mailowo z sądem	61	61,0
Złożyć wniosek o udostępnienie akt w czytelni	34	34,0
Złożyć wniosek o wydanie odpisów/kserokopii akt sprawy	32	32,0
Ocenić poziom obsługi interesantów sądu	16	16,0
Złożyć wniosek do KRK	14	14,0

Podkreślenia wymaga fakt, że w grupie analizowanych sądów żadna strona internetowa nie uzyskała maksymalnej liczby punktów, czyli dziesięciu. Średnia punktacja witryn sądowych mieściła się w granicach pięciu. Najlepiej ocenione zostały strony internetowe sądów rejonowych w Olsztynie, Ostrołęce, Tarnobrzegu i Piasecznie – otrzymały one 9 na 10 możliwych do uzyskania punktów.

W analizowanej grupie portali dość dobrze wypadły strony pod względem udostępniania wzorów pism i wniosków oraz formularzy do pobrania. Choć i tutaj zaznaczyć należy, że informacje takie powinny były znaleźć się na stronach wszystkich sądów.

W 92% badanych witryn internetowych sądów rejonowych takie informacje były. Praktyka ich zamieszczania była różna. Część sądów zgodnie z niezbędnym minimum zawartym w wytycznych do prowadzenia stron internetowych umieszczała na swojej stronie link do strony Ministerstwa Sprawiedliwości, inne natomiast udostępniały wzory pism bezpośrednio ze strony sądu rejonowego lub wprowadziły odnośniki do strony sądu okręgowego.

Zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 września 2005 r. w sprawie warunków organizacyjno-technicznych doręczania dokumentów elektronicznych podmiotom publicznym²⁶ oraz rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 listopada 2006 r. w sprawie sporządzania i doręczania pism w formie dokumentów elektronicznych²⁷ wprowadzono możliwość wnoszenia pism w formie dokumentów elektronicznych do sądów, za pośrednictwem Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej ePUAP. Zgodnie z obowiązującymi przepisami²⁸ każdy urząd zobowiązany jest do posiadania elektronicznej skrzynki podawczej.

Istotna jest więc kwestia faktycznego dostępu do elektronicznej skrzynki podawczej danego sądu rejonowego. W analizowanej próbie losowo dobranych portali internetowych tylko w 84% na stronie sądu widniała informacja, że taka możliwość istnieje.

Znacznym udogodnieniem dla stron postępowania wydaje się być portal informacyjny, który ma na celu ułatwienie stronom oraz ich pełnomocnikom, a także sędziom i prokuratorom dostępu do informacji o stanie spraw i o czynnościach podejmowanych w sprawie.

W grupie stron internetowych poddanych analizie w większości przypadków (82) na stronie znajdował się odnośnik do zakładki portalu informacyjnego, choć podkreślić należy, że zdarzały się przykłady gdzie owe odnośniki nie działały (2).

Nieco gorzej przedstawia się kwestia dostępu do elektronicznej wokandy. Według wytycznych dotyczących standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości strona internetowa powinna umożliwiać sprawdzenie wokandy sądu²⁹. Wskazuje się, że wystarczająca jest informacja ogólna, pod warunkiem jednak, że jest ona aktualizowana codziennie. Wokanda internetowa powinna zawierać tylko i wyłącznie wykaz spraw ograniczający się

²⁶ Dz.U. Nr 200, poz. 1651.

²⁷ Dz.U. Nr 227, poz. 1664.

²⁸ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 września 2011 r. w sprawie sporządzania i doręczania dokumentów elektronicznych oraz udostępniania formularzy, wzorów i kopii dokumentów elektronicznych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 971 ze zm.).

²⁹ *Wytyczne...*, op. cit. s. 7.

do informacji o sygnaturze sprawy, miejscu oraz czasie przeprowadzenia rozprawy sądowej.

Większość badanych portali internetowych (73) zapewniała możliwość sprawdzenia aktualnej wokandy sądu, w 12 przypadkach na stronie znajdowała się zakładka wokandy, lecz nie była ona uzupełniona. W pozostałych 15 natomiast w ogóle nie było możliwości sprawdzenia przez stronę aktualnie rozpatrywanych spraw.

Interesujące wyniki ujawniła analiza kwestii związanych ze składaniem skarg i wniosków dotyczących działalności sądów powszechnych drogą elektroniczną. Zasady przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków reguluje ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych³⁰ – Rozdział 5a (art. 41a – 41e)³¹, oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie skarg i wniosków dotyczących działalności sądów powszechnych³², które weszło w życie 17 maja 2012 roku. W niemalże 40% objętych badaniem portali internetowych sądów rejonowych brak było informacji o możliwości złożenia skargi lub wniosku na działalność sądu (por. tabela 4). Pomimo, że zgodnie z obowiązującymi przepisami taka możliwość istnieje.

Analizując strony internetowe poszczególnych sądów rejonowych zwrócono uwagę na możliwość mailowego skomunikowania się obywatela z sądem. Podkreślić należy, że odnotowywano te portale, które taką możliwość przewidywały, nie wliczano tutaj możliwości skontaktowania się z administratorem strony (webmasterem) oraz faktu podania na stronie maila do sądu.

W ponad połowie przypadków (61 na 100) na stronie znajdowała się odpowiednia zakładka lub koperta, po uruchomieniu której można było wysłać do sądu formularz z konkretnym pytaniem. Ze względu na charakter prowadzonego badania, nie weryfikowano jednak czy sądy na tak przesłane zapytania odpowiadały, a jeżeli tak to, w jakim czasie.

³⁰ Dz.U. Nr 98, poz. 1070.

³¹ Dodany przez art. 1 pkt 34 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 203, poz. 1192), który wszedł w życie z dniem 28 marca 2012 r.

³² Dz.U. poz. 524.

Interesująco przedstawiają się dane odnośnie do możliwości złożenia elektronicznego wniosku o udostępnienie akt w czytelni, wydania odpisów lub kserokopii z akt sprawy. Jedynie co trzeci sąd zamieszczał informację, że istnieje możliwość zamówienia akt do czytelni po uprzednim ustaleniu terminu. W nieco ponad ¼ sądów możliwe było złożenie drogą mailową wniosku o wydanie odpisów, kserokopii z akt sprawy. Odbiór zamówionych dokumentów odbywał się jednak osobiście lub przez inną osobę do tego uprawnioną. Ponadto podkreślić należy, że niekiedy informacje o tym, że taka możliwość istnieje, umieszczone były w miejscach trudno dostępnych, zakładkach lub załącznikach do regulaminów.

Warto również dodać, że niektóre sądy przewidywały możliwość wypełnienia przez interesantów ankiety na temat obsługi świadczonej w danym sądzie. Choć taka praktyka należała raczej do rzadkości – na 100 analizowanych witryn, 16 przewidywało taką możliwość – to niewątpliwie stwarza ona zaplecze do komunikowania się obywatela z sądem poprzez przekazanie uwag dotyczących jakości obsługi.

Jak już wcześniej wspomniano niniejsze badanie dotyczyło terytorialnego zróżnicowania efektywności sądów rejonowych w sprawach karnych. Skupiono się więc na informacjach związanych z działaniem wymiaru sprawiedliwości tylko w tej dziedzinie. Z punktu widzenia dostępu do wymiaru sprawiedliwości istotny wydaje się elektroniczny dostęp do Krajowego Rejestru Karnego. Tylko w 14 sądach rejonowych na stronie internetowej umieszczono informację, że taka możliwość istnieje oraz zamieszczono odpowiedni link do strony Ministerstwa Sprawiedliwości, gdzie można uzyskać bliższe informacje oraz przesłać odpowiedni druk.

3.3. Wymiar użyteczności stron internetowych sądów rejonowych

Kolejnym omawianym kryterium, na które zwrócono uwagę analizując strony internetowe poszczególnych sądów rejonowych, jest ich użyteczność. Jak już wspomniano, użyteczność zdefiniowana została jako możliwość odnalezienia przez obywatela na stronie sądu informacji o ważnych instytucjach związanych z wymiarem sprawiedliwości, adresów tych instytucji, informacji o prawach osób pokrzywdzonych, a także m.in. możliwości uzyskania informacji o nieodpłatnej pomocy prawnej.

Użyteczność serwisów internetowych wylosowanych sądów rejonowych oceniona została na podstawie listy dziewięciu zagadnień, szczegółowo przedstawionych w tabeli 5 wraz z częstościami występowania.

Podkreślić należy, że analizy witryn internetowych sądów rejonowych wskazują, że najlepiej wypadają one właśnie pod względem ich użyteczności. Średnio na 9 możliwych do uzyskania punktów witryny otrzymały dość wysoki wynik 7,7 punktu.

Tabela 5. Kryteria użyteczności stron internetowych sądów rejonowych

Na stronie znajdują się informacje o:	Liczby bezwzględne	Procent
Pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem	95	95,0
Komornikach	94	94,0
Mediacji i mediatorach	93	93,0
Lekarzach sądowych	91	91,0
Tłumaczach przysięgłych	85	85,0
Biegłych sądowych	84	84,0
Innych ważnych placówkach	81	81,0
Realizowanych programach korekcyjnych	74	74,0
Bezpłatnej pomocy prawnej	70	70,0

Bez mała $\frac{3}{4}$ badanych portali sądowych zawierało szeroką gamę informacji o instytucjach związanych z wymiarem sprawiedliwości, 39 portali zawierało wszystkie wyszczególnione informacje (por. tabela 5), a 31 portali osiem, co jest również dobrym wynikiem. Pomimo tak pozytywnej oceny, zdarzały się jednak witryny sądów, które ze względu na znikomą ilość informacji funkcję informacyjną pełniły w ograniczonym stopniu. Na stronach nie było omawianych informacji lub zakładek, w których powinny się one znajdować, były puste.

Od początku 2016 roku na podstawie uchwalonej 5 sierpnia 2015 r. ustawy³³, stworzony został dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej. Świadczona jest ona osobiście przez adwokata lub radcę prawnego, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach, z ich upoważnienia przez aplikanta adwokackiego lub radcowskiego, w lokalach udostępnionych przez gminy lub powiaty. Istotna wydaje się więc kwestia,

³³ Ustawa o nieodpłatnej pomocy prawnej (DZ.U. poz. 1255 ze zm).

po pierwsze, rozpowszechnienia informacji o istnieniu takiej możliwości na stronach sądów, a po drugie, zapewnienia realnej możliwości skorzystania z takiej pomocy.

Analizując portale internetowe sądów rejonowych zwrócono uwagę, że 95 na 100 badanych stron zawierało informacje dla osób pokrzywdzonych przestępstwem. Sposób ich prezentowania oraz zakres materiału był różny. Były to zarówno informacje o bazie placówek świadczących pomoc, broszury informacyjne, linki do innych instytucji (niebieska linia, fundacja dajemy dzieciom siłę itp.) jak również do strony Ministerstwa Sprawiedliwości, karta praw ofiary, poradniki dla osób występujących w sądzie. Nieco rzadziej, bo w niespełna 70% sądów, na ich stronie w sposób widoczny została umieszczona informacja o możliwości skorzystania z bezpłatnej pomocy prawnej.

W zdecydowanej większości sądów (94) na stronach zamieszczone zostały informacje o komornikach sądowych – wraz z adresem kancelarii, a niekiedy odnośnikiem do właściwej izby komorniczej, mediacji i mediatorach (93) oraz lekarzach sądowych (91). W odniesieniu do lekarzy sądowych warto zasygnalizować inny problem, choć niezwiązany bezpośrednio z samą stroną internetową sądu, lecz z faktem, że w dwóch przypadkach w zakładce „lekarze sądowi” widniała informacja, że w danym okręgu brak jest lekarzy sądowych.

Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi standardów prowadzenia stron internetowych przez jednostki wymiaru sprawiedliwości witryny sądu powinny zawierać informacje o tłumaczach przysięgłych oraz o biegłych sądowych. W zdecydowanej większości analizowanych portali takie informacje były, jednak w około 15% analizowanych stron takich danych nie można było znaleźć. Informacje o tłumaczach przysięgłych we wszystkich przypadkach pochodziły ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości, a poszczególne witryny sądów rejonowych zawierały odpowiednie linki.

W odniesieniu do biegłych sądowych sytuacja nie była tak jasna. Według cytowanych już wytycznych na stronie internetowej obligatoryjnie powinna zostać zamieszczona jedynie informacja o miejscu i godzinach udostępnienia zainteresowanym listy biegłych sądowych. Ponadto powinna zostać udostępniona informacja o tym, jak zostać biegłym sądowym. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie

biegłych sądowych³⁴ nie precyzuje, czy i na jakich warunkach można opublikować listę biegłych na stronie. Najczęstszym więc spotykanym rozwiązaniem było podanie przez sąd informacji, gdzie taką listę można sprawdzić. W zaledwie kilku przypadkach sądy zawierały link do strony internetowej sądu okręgowego, na której znajdował się pełny wykaz biegłych sądowych z danego okręgu.

Na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych ustalono, że zaledwie 3/4 z nich zawierało informacje o programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przestępstw.

3.4. Orzecznictwo krajowe i zagraniczne

Przedostatnim wymiarem służącym ocenie witryn internetowych sądów rejonowych była ich użyteczność informacyjna, rozumiana jako dostęp do baz orzecznictwa zarówno krajowego, jak i zagranicznego oraz do systemu obowiązujących aktów prawnych.

Dostęp do orzeczeń sądowych oraz obowiązujących aktów prawnych jest nie tylko ważny dla sędziów, adwokatów czy prokuratorów, ale i dla innych potencjalnych klientów sądów.

Analiza portali internetowych dostarczyła interesujących informacji, z których wynika, że niemalże 90% witryn uwzględniało dostęp do bazy orzecznictwa sądu rejonowego. Podkreślić jednak należy, że niemalże w co czwartym przypadku (22), pomimo zamieszczonej na stronie zakładki umożliwiającej dostęp do bazy orzecznictwa, to realnie takiej możliwości nie było. W ośmiu przypadkach ze względu na niedziałający link, natomiast aż w 17 baza orzecznictwa w sprawach karnych była pusta, a więc mimo istniejącego zaplecza technicznego nie była uzupełniana.

Na podstawie informacji zawartych na witrynach internetowych sądów, ustalono, że tylko 72 sądy na 100 uzupełniały bazę orzecznictwa w sprawach karnych.

Ciekawy obraz wyłania się po analizie ilości zamieszczonych w bazie orzeczeń. Średnio na jeden sąd rejonowy przypadało 60 wprowadzonych orzeczeń. Podkreślić

³⁴ Rozporządzenie z dnia 24 stycznia 2005 r. (Dz.U. Nr 15, poz. 133).

jednak należy, że w 36% analizowanych witryn było to zaledwie od jednego do dziesięciu wpisów, a w 20% powyżej dziesięciu do sześćdziesięciu. W odniesieniu do zaledwie 20% sądów rejonowych baza orzecznictwa stanowiła szeroki materiał i zawierała nawet kilkaset wpisów orzeczeń w sprawach karnych. Warto więc wymienić sądy, które są przykładem dobrych praktyk właśnie w tym zakresie: SR dla m.st. Warszawy – 762, SR w Olsztynie – 760, SR w Jeleniej Górze – 535, SR w Świdnicy – 406, SR w Wałbrzychu – 335, SR Gdańsk Pd – 260.

W zaledwie dwudziestu przypadkach strona internetowa sądu rejonowego zapewniała możliwość skorzystania z bazy orzecznictwa sądu okręgowego i apelacyjnego. W osiemnastu natomiast z orzecznictwa sądów w całej Polsce.

Do rzadkości należały odwołania na stronach sądów do Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego czy Międzynarodowych Trybunałów Sprawiedliwości – od 12 do 16 przypadków (por. tabela 6).

Również zaledwie jednaście witryn internetowych sądów rejonowych stwarzało możliwość sprawdzenia klientom sądów przez Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP) aktualnego stanu prawnego.

Tabela 6. Kryteria użyteczności informacyjnej stron internetowych sądów rejonowych

Dostęp do:	Liczby bezwzględne	Procent
Bazy orzecznictwa sądu rejonowego	89	89,0
Bazy orzecznictwa sądu okręgowego	20	20,0
Bazy orzecznictwa sądu apelacyjnego	20	20,0
Bazy orzecznictwa sądów z całego okręgu	18	18,0
Bazy orzecznictwa sądów z całej apelacji	18	18,0
Bazy orzecznictwa sądów w całej Polsce	18	18,0
Bazy orzecznictwa Sądu Najwyższego	16	16,0
Bazy orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego	12	12,0
Bazy orzecznictwa ETPC	14	14,0
Bazy orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	14	14,0
Internetowego Systemu Aktów Prawnych (ISAP)	11	11,0

3.5. Niepełnosprawni

Wiele uwagi poświęcono zwłaszcza kwestiom związanym z dostępem do wymiaru sprawiedliwości przez osoby niepełnosprawne. Pod uwagę brano dwa elementy: po pierwsze, przystosowanie samych stron internetowych dla osób niepełnosprawnych (niewidomych, niedowidzących), po drugie informacje na stronie internetowej sądu o udogodnieniach i przystosowaniu budynku sądu dla potrzeb osób niepełnosprawnych nie tylko z dysfunkcją ruchu, ale i dla osób niewidomych lub głuchoniemych.

Na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych ustalono, że tylko 55 na 100 analizowanych witryn sądów rejonowych ułatwiało w pewnym zakresie dostęp osobom niepełnosprawnym do sądownictwa. Jak już wspomniano analizowano dwa aspekty przystosowania stron dla osób niepełnosprawnych. Pierwszym było przystosowanie samego portalu internetowego sądu do użytku przez osoby niepełnosprawne. Najczęściej była to możliwość zmiany kontrastu strony dla osób słabowidzących, wersja mówiąca strony, możliwość pobrania aplikacji do czytania strony itp. Omawiane udogodnienia charakteryzowały witryny 37 sądów spośród 100 analizowanych.

Zdecydowanie jeszcze mniej korzystnie przedstawiała się kwestia informacji dla osób niepełnosprawnych dotyczących samego budynku sądu, usytuowania oraz przystosowania infrastruktury na zewnątrz i wewnątrz. Jedynie w 31 przypadkach witryny sądów takie informacje zawierały. Najczęściej dotyczyły one osób z dysfunkcjami narządu ruchu. Podkreślić należy, że portale sądów badane były pod względem pojawienia się informacji dla osób niepełnosprawnych, nie analizowano natomiast zamieszczonych materiałów pod kątem ich jakości. W trzech przypadkach, pomimo, że na stronie sądu znajdowała się zakładka z informacjami dla osób niepełnosprawnych, to nie była ona uzupełniona.

Warto natomiast podkreślić, że istotne wydają się wzmianki o tym, iż dany sąd nie jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych. W trzech sądach rejonowych wskazano, że ze względu na zabytkowy charakter budynku, nie jest to możliwe.

Informacje o charakterze oraz ilości udogodnień dla osób niepełnosprawnych były zróżnicowane. W jednych sądach bardzo szczegółowo opisano dojazd do budynku sądu, miejsca parkingowe oraz całą infrastrukturę wewnątrz budynku wraz lokalizacją sal rozpraw, biura podawczego oraz toalet przystosowanych dla osób niepełnosprawnych. Innym rozwiązaniem praktykowanym w sądach była możliwość skontaktowania się z pracownikiem sądu w celu umówienia wizyty w sądzie i uzyskania bezpłatnej pomocy przewodnika, tłumacza języka migowego lub pomocy przy poruszaniu się po sądzie. Dodatkowo niektóre sądy zapewniały osobom niepełnosprawnym szerszy zakres spraw, które mogli załatwić drogą elektroniczną.

Jedynie w jednym sądzie spośród 100 badanych pojawiła się informacja, że budynek dostosowany jest nie tylko dla osób niepełnosprawnych, ale i dla osób z wózkami dziecięcymi.

Trzeba nadmienić, że nie zamieszczenie na stronie internetowej sądu informacji dla osób niepełnosprawnych nie jest równoznaczne z brakiem takich udogodnień. Zaznaczyć należy, że informacje te powinny być jednak obligatoryjne. Wiele z omawianych udogodnień dla osób niepełnosprawnych (tłumacz języka migowego, możliwość skontaktowania się i załatwienia spraw drogą elektroniczną) regulowanych jest przez obowiązujące przepisy prawa, lecz w większości przypadków na stronach internetowych nie zostało to uwzględnione.

Zakończenie

Przedmiotem niniejszego opracowania jest terytorialne zróżnicowaniu funkcjonowania wydziałów karnych sądów rejonowych w Polsce. Składa się ono z dwóch części. W pierwszej, zawierającej pięć rozdziałów, zanalizowano różne wymiary sprawności funkcjonowania wydziałów karnych sądów rejonowych. Drugą poświęcono problemom dostępu do sądu na podstawie analizy stron internetowych.

W ostatnim dziesięcioleciu wpływ spraw karnych do sądów rejonowych był bardzo zróżnicowany, od roku 2007 do 2015 spadł on o 30% – do 1 158 034 nowych spraw rocznie. Ogólny wskaźnik efektywności rejonowych sądów karnych (iloraz liczby spraw pozostających do załatwienia w danym roku kalendarzowym i liczby spraw załatwionych w danym roku) wynosił w tym okresie ponad 85%.

Na koniec 2015 r. w wydziałach karnych sądów rejonowych pracowało 2469 sędziów, czyli na jeden okręg przypadało średnio około 55 osób. Rozkład zatrudnienia korpusu sędziowskiego w okręgach był jednak nader zróżnicowany. W tych samych wydziałach w 2015 r. pracowało 699 asystentów sędziów, co oznacza przeciętnie ośmiu w okręgu. Zróżnicowanie ich zatrudnienia, podobnie jak w przypadku sędziów, było bardzo duże. W wydziałach karnych pracowało jednocześnie 5500 urzędników, czyli przeciętnie 120 osób w okręgu. Najwięcej urzędników było zatrudnionych w dużych, silnie zurbanizowanych okręgach, takich jak warszawski (351 osoby), katowicki (333 osób) czy gdański, a niewielu w okręgach mniejszych i o niskim stopniu urbanizacji. Przeciętnie, w 2015 r., na jednego sędziego przypadało nieco ponad dwóch pracowników kadry urzędniczej. Najwięcej urzędników na sędziego – 2,7 zarejestrowano w okręgach szczecińskim i koszalińskim, a najmniej w warszawskim (1,9) oraz w świdnickim (1,8).

W 2015 r. sędzia wydziału karnego sądu rejonowego miał do rozpoznania przeciętnie około 150 spraw K rocznie. Największe obciążenie odnotowano w sądach okręgu przemyskiego, ponad trzykrotnie większe niż w warszawskich, w których sędziowie mieli do rozpatrzenia około 80 spraw rocznie.

W 2015 roku do sądów rejonowych wpłynęło ponad 700 tysięcy spraw o wykroczenia, czyli niemal o 2/3 więcej (70%) niż w roku 2004. W przeliczeniu

na jednego sędziego, było to około 306 spraw. W uszeregowaniu na pierwszym miejscu znalazł się okręg przemyski, gdzie było czteroipółkrotnie więcej spraw niż wynosiła średnia krajowa. W drugim w kolejności okręgu koszalińskim było ich niemal trzykrotnie mniej niż w przemyskim i 80% więcej niż wynosiła średnia w kraju. Najmniej spraw na sędziego przypadało w okręgu piotrkowskim (dwukrotnie mniej od średniej ogólnopolskiej), a także w katowickim i sieradzkim (około 45% średniej krajowej). Ogólny wskaźnik sprawności w sprawach o wykroczenia (S2) w latach 2004-2015 kształtował się na poziomie od 80% do 90%. Jedynie w roku 2009 był on wyższy niż w pozostałych latach i wynosił 94%.

Głównym celem przeprowadzonych w części drugiej raportu badań była próba odpowiedzi na pytanie o funkcję oraz rolę witryn internetowych w dostępie do sądownictwa dla potencjalnych „klientów” sądów.

W tym celu opracowano pięć wskaźników będących miarą funkcjonowania stron internetowych. Obejmowały one zarówno techniczne aspekty funkcjonowania badanych stron, związane głównie z ich czytelnością, ale i sprawdzano, jaki jest dostęp do portali orzecznictwa krajowego i zagranicznego, do portali informacyjnych oraz do bazy teleadresowej placówek. Weryfikowano również, czy portale pełnią funkcję informacyjną poprzez zapewnienie niezbędnej wiedzy odbiorcom. Wiele uwagi poświęcono także udogodnieniom związanym z dostępem do wymiaru sprawiedliwości przez osoby niepełnosprawne.

Badanie przeprowadzone zostało na próbie 100 sądów rejonowych, a uzyskane wyniki dostarczyły niezwykle interesujących danych. Niestety, obraz, który jawi się po wnikliwym przeanalizowaniu witryn internetowych sądów i ich zawartości nie jest zbyt optymistyczny.

Po pierwsze, analiza stron internetowych sądów rejonowych pod kątem wytycznych dotyczących standardów ich prowadzenia wskazuje, że nie wszystkie witryny je spełniały. Jak już wcześniej podkreślano, strona internetowa powinna być czytelna, przejrzysta i estetyczna, nie powinna obciążać pamięci użytkowników, a dostęp do zawartych na niej informacji powinien być zapewniony różnymi kanałami (linki, wyszukiwarka, zakładki). Jak już wspomniano, pomimo wytycznych regulujących wymiar techniczny stron internetowych sądów rejonowych niektóre witryny standardów tych nie spełniały. Nie zawierały wyszukiwarek treści, nie było możliwości

powiększenia czcionki, brak było również odniesienia do jednostek nadrzędnych. Do rzadkości należało tłumaczenie strony na inne języki.

Drugą kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, jest aktualizacja stron internetowych. Aktualizacja powinna dotyczyć w szczególności sprawdzenia wszystkich działających skrótów, linków oraz aktualności informacji. Badanie stron nasuwa wątpliwości, czy witryny wszystkich sądów są faktycznie przeglądane i aktualizowane. Zdarzały się bowiem takie przypadki, że strony były nieczytelne po powiększeniu czcionki, wyszukiwarki nie działały, nie działały linki do map, portali informacyjnych czy orzecznich. Warto również zwrócić uwagę na puste zakładki, wskazujące potencjalnemu „klientowi”, że można znaleźć pewne informacje, a w rzeczywistości nieuzupełniane np. portale orzecznictwa, aktualna wokanda czy informacja dla osób niepełnosprawnych.

Ciekawych informacji dostarczyła analiza dostępu do wymiaru sprawiedliwości przez osoby niepełnosprawne. Po pierwsze, sprawdzano przystosowania stron internetowych dla osób niepełnosprawnych, po drugie, informacje na stronie internetowej sądu o udogodnieniach i przystosowaniu budynku sądu dla potrzeb osób niepełnosprawnych nie tylko z dysfunkcją ruchu, ale i dla osób niewidomych lub głuchoniemych. Otrzymane w tym zakresie wyniki zdają się nadal zaskakiwać. Na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych ustalono bowiem, że tylko nieco ponad połowa analizowanych witryn sądów rejonowych ułatwiała w pewnym zakresie dostęp osobom niepełnosprawnym do sądownictwa.

Jak już omawiano, analizom poddano dwa aspekty przystosowania stron dla osób niepełnosprawnych. Pierwszym było przystosowanie samego portalu internetowego sądu do użytku przez osoby niepełnosprawne. Najczęściej była to możliwość zmiany kontrastu strony dla osób słabowidzących, wersja mówiąca strony, możliwość pobrania aplikacji do czytania strony itp. Omawiane udogodnienia charakteryzowały jedynie 37% witryn sądów.

Zdecydowanie jeszcze mniej korzystnie przedstawiała się kwestia informacji dla osób niepełnosprawnych dotyczących samego budynku sądu, usytuowania oraz przystosowania infrastruktury na zewnątrz i wewnątrz. Jedynie 31% witryn sądów

takie informacje zawierały i najczęściej dotyczyły one osób z dysfunkcjami narządu ruchu.

Warto natomiast podkreślić, że istotne wydają się również wzmianki o tym, iż dany sąd nie posiada udogodnień dla osób niepełnosprawnych. Jedynie w trzech sądach rejonowych wskazano, że ze względu na zabytkowy charakter budynku wprowadzenie udogodnień dla osób niepełnosprawnych nie jest możliwe. W jednym natomiast pojawiła się informacja, że budynek dostosowany jest nie tylko dla osób niepełnosprawnych, ale i dla osób z wózkami dziecięcymi.

Podsumowując, warto zaznaczyć, że, pomimo niewątpliwych pozytywnych zmian związanych z informatyzacją sądów i szerszym otwarciem się sądów na obywateli, wiele jeszcze pozostaje do zrobienia, na co również wskazują prezentowane w tym raporcie dane.

Aneks 1. Sądy rejonowe, których strony internetowe zostały zbadane

SR w Będzinie	SR w Opolu
SR w Białej Podlaskiej	SR w Opolu Lubelskim
SR w Białymstoku	SR w Ostrołęce
SR w Bielsku-Białej	SR w Ostrwie Wielkopolskim
SR w Bydgoszczy	SR w Piasecznie
SR w Chodzieży	SR w Pińczowie
SR w Częstochowie	SR w Piotrkowie Trybunalskim
SR w Dąbrowie Tarnowskiej	SR w Płocku
SR w Elblągu	SR Poznań-Nowe Miasto i Wilda
SR Gdańsk-Południe	SR w Przemyślu
SR w Gliwicach	SR w Przeworsku
SR w Gorzowie Wielkopolskim	SR w Pułtusk
SR w Grodzisku Mazowieckim	SR w Radomiu
SR w Grudziądzu	SR w Radomsku
SR w Gryficach	SR w Radziejowie
SR w Itawie	SR w Rawie Mazowieckiej
SR w Jaśle	SR w Rybniku
SR w Jeleniej Górze	SR w Rzeszowie
SR w Kaliszu	SR w Siedlcach
SR Katowice-Zachód	SR w Sieradzu
SR w Kielcach	SR w Stawnie
SR w Kluczborku	SR w Słupcy
SR w Koninie	SR w Słupsku
SR w Kościerzynie	SR w Sochaczewie
SR w Koszalinie	SR w Sokółwie Podlaskim
SR dla Krakowa-Krowdrzy	SR w Sokółce
SR w Krasnymstawie	SR w Starogardzie Gdańskim
SR w Krośnie	SR w Strzelcach Krajeńskich
SR w Łęborku	SR w Suwałkach
SR w Legnicy	SR Szczecin-Centrum
SR w Lesznie	SR w Szczytnie
SR w Limanowej	SR w Środzie Śląskiej
SR w Lipsku	SR w Świdnicy
SR w Lubaniu	SR w Świebodzinie
SR Lublin-Zachód	SR w Tarnobrzegu
SR w Lublinie	SR w Tarnowie
SR w Łańcucie	SR w Toruniu
SR w Łomży	SR w Tucholi
SR dla Łodzi-Śródmieścia	SR w Wałbrzychu
SR dla m. st. Stołecznego Warszawy	SR w Wieliczce
SR w Myślenicach	SR we Włocławku
SR w Myśliborzu	SR w Włoszczowie
SR w Mysłowicach	SR w Wołowie
SR w Myszkowie	SR dla Wrocławia-Fabrycznej
SR w Nakle nad Notecią	SR w Zambrowie
SR w Nisku	SR w Zamościu
SR w Nowym Dworze Mazowieckim	SR w Zduńskiej Woli
SR w Nowym Sączu	SR w Zielonej Górze
SR w Olecku	SR w Zorach
SR w Olsztynie	SR w Żywcu